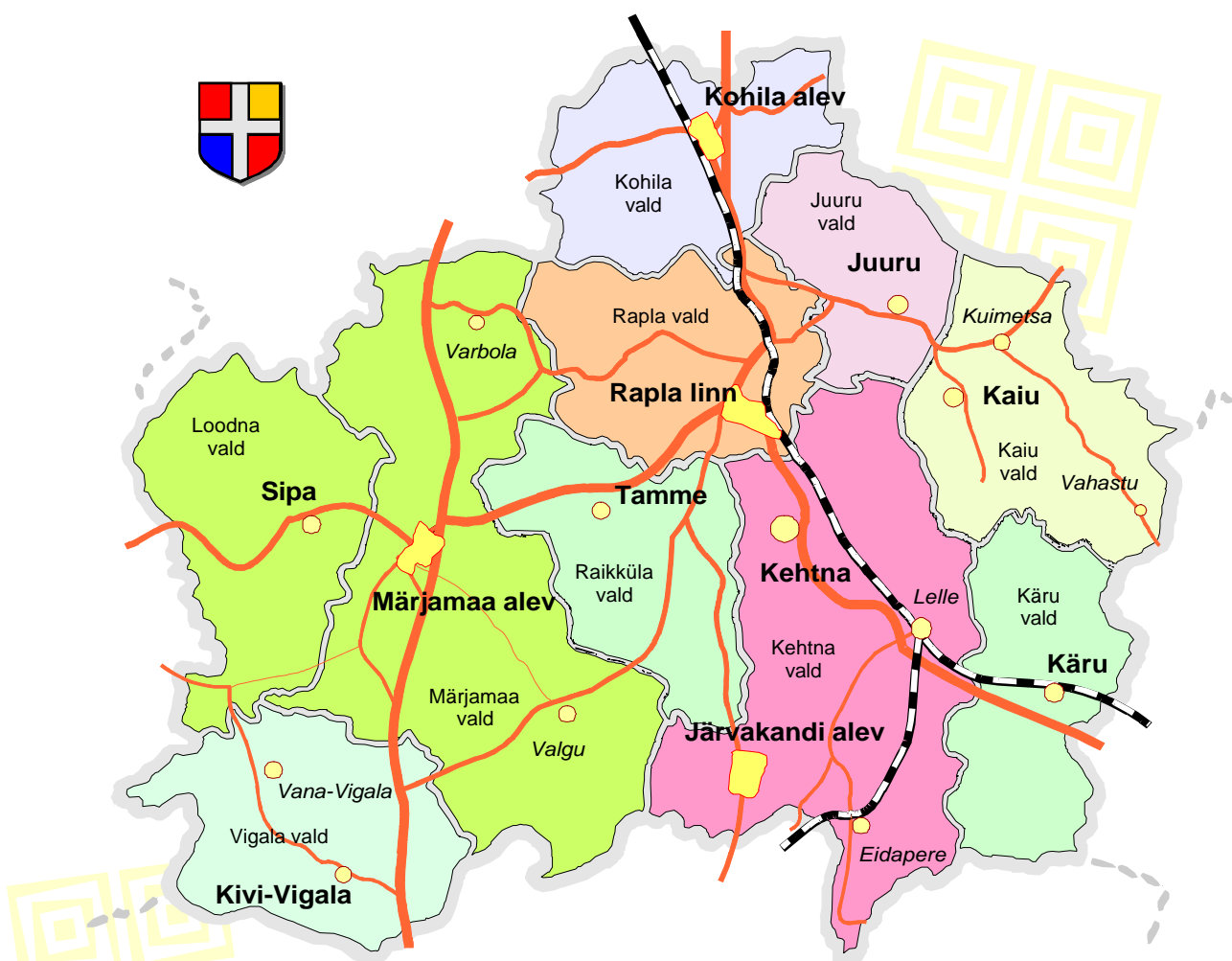

RAPLAMAA

MAAKONNAPLANEERING

TEEMAPLANEERING

ASUSTUST JA MAAKASUTUST
SUUNAVAD KESKKONNATINGIMUSED

RAPLAMAA

MAAKONNAPLANEERING

TEEMAPLANEERING

ASUSTUST JA MAAKASUTUST
SUUNAVAD KESKKONNATINGIMUSED

Kehtestatud 05.02.2003

RAPLAMAA MAAKONNAPLANEERING
Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused

Sisukord

Sisukord.....	2
1. Sissejuhatus.....	3
2. Üldiselt.....	4
2.1. Planeeringu koostamine.....	4
2.1.1. Planeeringu protsess.....	4
2.1.2. Planeeringu koostajad.....	6
2.1.3. Planeeringu ülesehitus.....	6
2.2. Õigusaktid.....	13
3. Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused.....	14
3.1. Kõrge loodusväärtusega maa-alad.....	14
3.1.1. Kirjeldus.....	14
3.1.2. Kasutustingimused.....	19
3.1.3. Soovitused.....	23
3.2. Roheline võrgustik.....	25
3.2.1. Kirjeldus.....	25
3.2.2. Kasutustingimused.....	25
3.2.3. Soovitused.....	25
3.3. Väärtuslikud maastikud.....	27
3.3.1. Kirjeldus.....	27
3.3.2. Kasutustingimused.....	28
3.3.3. Soovitused.....	29
3.4. Konfliktikohad.....	33
3.4.1. Kirjeldus.....	33
3.4.2. Kasutustingimused.....	34
3.4.3. Soovitused.....	34
4. Planeeringu elluviimine.....	35
5. Ettepanekud.....	36
5.1. Ettepanekud uute kaitstavate alade kohta.....	36
5.2. Ettepanekud rahvusmaastike määramiseks.....	36
Lisad.....	41

RAPLAMAA MAAKONNAPLANEERING

Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused

1. Sissejuhatus

Euroopaliku ruumiplaneerimise ja säästva arengu põhimõtted on sõnastatud mitmetes olulistes dokumentides – Euroopa Ruumilise Planeerimise Harta, Euroopa ruumilise planeerimise suundumused (ESDP 1999), Euroopa säästva ruumilise arengu printsiibid (CEMAT 2000), Läänemeremaade koostööprogramm VASAB 2010 jt.

Eeltoodutega sarnast ideoloogiat kannab ka üleriigiline planeering Eesti 2010 (VV 19.09.2000 korraldus nr 770-k). Vabariigi Valitsuse 1999.aasta korraldusega nr 763-k “Maakonnaplaneeringute teemaplaneeringu algatamine” algatati kõigis maakondades planeering “Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused”, mille üheks eesmärgiks seati ka üleriigilises planeeringus esitatud Eesti roheline võrgustiku täpsustamine ja piiritlemine. Teemaplaneeringu eesmärke täpsustati Keskkonnaministeeriumi kirjas 25.08.1999 nr 14-1/2077. Vabariigi Valitsuse 11.04.2001 korraldusega nr 239-k pikendati planeeringu esitamise tähtaega kuni 01.12.2002.

Teemaplaneeringu peamiseks eesmärgideks on luua Raplemaal alus väärtuslike looduslike, poollooduslike ja kultuurmaastike säilimiseks ja – vajadusel – korrastamiseks, luua eeldusi kogu maakonna tasakaalustatud, jätkusuutlikuks ja säästvaks arenguks.

Planeeringu koostamise käigus tegeleti põhjalikumalt kahe olulise alateemaga – maakonna roheline võrgustik ja väärtuslikud maastikud. Nimetatud teemakäsitlustele rajanesid suuresti ka lõppsüntees ja järeldused. Lisaks võeti arvesse arenguvajadusi ja –surveid maakonnas.

Planeeringu ajastus oli ühest küljest hea – paralleelselt toimus tihe töö Natura 2000 võrgustiku ja metsakaitsealade väljaselgitamisel, vääriselupaikade uurimisel jne. – see tegi mitmete materjalide kättesaamise lihtsamaks ning saadud alusmaterjalid olid väga värsked ja tänapäevastatud. Teisest küljest mitmed nimetatud tööd olid planeeringu valmimise hetkeks alles jõudnud või jõudmas oma lõppfaasi, mistõttu kohati on tegemist nõ. „mitteametlike lõpptulemustega“. See võib tõstatada vajaduse viia sisse teatavaid muutusi juba lähiajal, peale käesoleva teemaplaneeringu kehtestamist.

RAPLAMAA MAAKONNAPLANEERING

Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused

2. Üldiselt

2.1. Planeeringu koostamine

2.1.1. Planeeringu protsess

Planeering algatati Vabariigi Valitsuse 08.07.1999 korraldusega nr 763-k. Planeeringu eesmärgi täpsustati Keskkonnaministeeriumi kirjas 25.08.1999 nr 14-1/2077. Planeeringu esitamise tähtaega pikendati Vabariigi Valitsuse 11.04.2001 korraldusega nr 239-k.

Planeeringu koostamise peamisteks *metoodilisteks alusteks* olid trükised ja käsikirjalised materjalid „Väärtuslike maastike määratlemine. Metoodika ja kogemused Viljandi maakonnas“ (Keskkonnaministeerium, 2001; vastava pilootprojekti kogemus), „Rohelise võrgustiku määratlemise alused maakonnaplaneeringus“ (Regio AS ja Eesti Põllumajandusülikooli Keskkonnakaitse Instituut (EPMÜ KKI), 2001), „Teemaplaneering „Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused“. Metoodika“ (EPMÜ KKI, 2001) jt. Nimetatud materjalide valmimine toimus paralleelselt konkreetse planeerimisprotsessi kulgemisega Rapla maakonnas ning – vajadusel – tehti jooksvalt planeeringu protsessis ja sisus vastavaid korrektsioone.

Rohelise võrgustiku elementide kohta alusandmete kogumine, nende andmete korrastamine ja esmaste rohelise võrgustiku tuumalade ja koridoride määratlemine telliti väljastpoolt – teostajaks Regio AS. Nimetatud firmal olid olemas vastavad andmebaasid, tööks vajalik tarkvara ning oskused selle kompleksse ja tehnilise ülesande lahendamiseks. Regio AS (J.Jagomägi) koos EPMÜ KKI-ga (K.Sepp) töötasid välja ka rohelise võrgustiku määratlemise metoodika kogu Eesti jaoks. Vähetähtis ei olnud ka fakt, et mitmed naabermaakonnad olid teinud sarnase otsuse.

Erinevate versioonide sobivuse ja tegelikkusele vastavuse hindamine toimus Rapla Maavalitsuse ja Raplamaa keskkonnateenistuse koostöös. Nimetatud hindamise käigus tehti ka valik rohelise võrgustiku detailsuse osas.

Rohelise võrgustiku alaprojekti metoodika ja tulemuste tutvustamine avalikkusele toimus 04.04.2002 nn. Rohelisel Neljapäeval, kus – lisaks rohevõrgule – tutvustati ka teiste projektide hetkeseisu ja tulemusi, nagu: Natura 2000, Loometsade looduspark, metsa vääriselupaigad, väärtuslikud maastikud jm.

Seejärel toimus rohelise võrgustiku täpsustamine Regio AS poolt ning lõppversiooni valmimine Rapla Maavalitsuses ja Raplamaa Keskkonnateenistuses. Lõppversioon arvestab ka Natura 2000 alade, metsakaitsealade, linnade roheliste vööndite (puhkealade) ja kavandatavate kaitsealadega, mis ei olnud saanud teatavaks töö varasemates faasides.

Väärtuslike maastike teema puhul telliti esmane analüüs kirjanduse, kaardimaterjali ja andmebaaside alusel EPMÜ KKI-lt. Nimetatud instituut (K.Sepp) koos Tartu Ülikooliga (H.Palang) oli ka väärtuslike maastike määratlemise üldise metoodika taga ning omas teatavat kogemust ka vastavast tööst Viljandimaal.

RAPLAMA A MAKONNAPLANEERING

Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused

Analüüsile järgnes maastike inventeerimine välitöödel, alade esmase valiku tegemine ja väärtuslike maastike kaardistamine (A.Merila, T.Pae). Selle käigus sõideti läbi kõik algsesse valikusse kuulunud piirkonnad.

Analüüsi tulemuste ja esmaste valikute hindamine leidis aset Rapla Maavalitsuses ning seejärel toodi tulemused välja avalikele piirkondlikele aruteludele Eidaperes (25 osalejat), Kaius (22), Raplas (20), Vigalas (21), Kohilas (18) ja Märjamaal (16). Siin toimus alade väljavalimine, andmete täpsustamine, lisaandmete kogumine (küsimustiku ja arutelu kaudu).

Laekunud suur andmemass analüüsiti EPMÜ KKI-s, viidi sisse parandused ja täpsustused ning toimus ka alade esmane kategoreerimine.

Analüüsi ja esmase kategoreerimise tulemuste hindamine leidis aset Rapla Maavalitsuses ning seejärel tutvustati tulemusi avalikul arutelul Raplas (36 osalejat). Siin toimus andmete veelkordne täpsustamine ning valikute tegemine alade ja nende kategooriate osas.

Väärtuslike maastike võrgu lõppversioon (kaart ja seletuskiri) valmis EPMÜ KKI ja Rapla Maavalitsuse koostöös.

Planeeringu kokkupanemine algas paralleelselt tööga kahe eelnimetatud alaprojekti kallal. Lisaks eeltoodule koguti lisaks mitmesuguseid planeeringu seisukohalt olulisi alusmaterjale, nagu: projektide Natura 2000 ja Eesti Metsakaitsealade Võrgustik tulemused, metsa vääriselupaigad, olulised poollooduslikud kooslused, väärtuslikud põllumaad, kehtiv maakonnaplaneering, kehtestatud omavalitsuste üldplaneeringud, teedevõrgu ja tehniliste infrastruktuuride arengukavad jms.

Andmestike omavahelisel võrdlemisel ja analüüsil oli võimalik välja tuua piirangud ja koostada soovitud asustuse ja maakasutuse suunamiseks Raplamaal.

Planeeringuprotsessi kronoloogia:

- 08.07.1999 Planeeringu algatamine Vabariigi Valitsuse poolt (VV korraldus 763-k)
- 31.08.1999 Teemaplaneeringu eesmärkide püstitamine ja ajakava koostamine
- 26.09.1999 Planeeringu eesmärkide tutvustamine omavalitsuste maakorraldajatele
- 08.02.2001 Teemaplaneeringu eesmärkide tutvustamine ROL vallavanemate kogus
- 25.10.2000 Projektitaotluse koostamine ja esitamine Keskkonnainvesteeringute Keskusele
- 13.11.2000 Leping Regio AS-ga
- 14.03.2001 Leping EPMÜ KKI-ga
- 27.04.2001 Rohelise võrgustiku esimene versioon
- 26.09.2001 Väärtuslike maastike esimene versioon
- 11.09.2001 Raplamaa loometsade konverents
- 02.10.2001 Väärtuslike maastike piirkondlik koosolek Eidaperes (Järvakandi vald, Kehtna vald, Kärü vald)
- 03.10.2001 Väärtuslike maastike piirkondlik koosolek Kaius (Juuru vald, Kaiu vald)
- 04.10.2001 Väärtuslike maastike piirkondlik koosolek Raplas (Kehtna vald, Raikküla vald, Rapla linn, Rapla vald)
- 09.10.2001 Väärtuslike maastike piirkondlik koosolek Vigalas (Vigala vald)
- 10.10.2001 Väärtuslike maastike piirkondlik koosolek Kohilas (Kohila alev, Kohila vald)
- 11.10.2001 Väärtuslike maastike piirkondlik koosolek Märjamaal (Loodna vald, Märjamaa alev, Märjamaa vald)
- 16.10.2001 Natura 2000 koosolek

RAPLAMA A MAAKONNAPLANEERING

Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused

01.03.2002	Väärtuslike maastike teine versioon
05.03.2002	Natura 2000 koosolek
06.03.2002	Väärtuslike maastike teema avalik arutelu Raplas
04.04.2002	Teabepäev Roheline Neljapäev
05.-	Hooldussoovituste välitööd Vahastus
06.04.2002	
07.05.2002	Natura 2000 koosolek
18.05.2002	Rohelise võrgustiku lõppversioon
31.05.2002	Väärtuslike maastike lõppversioon
09.09.2002	Planeeringu valmimine

2.1.2. Planeeringu koostajad

Käesoleva teemaplaneeringu valmimise protsessi on erinevatel aegadel olnud haaratud suur hulk inimesi.

Planeerimisprotsessi koordineerimine, planeeringu kokkupanemine ja kaardimaterjali koostamine toimus Rapla Maavalitsuses, kus keskne roll oli Arengu- ja planeeringuosakonnal (S.Ojamuru, T.Kikas, S.Tarto).

Raske on ülehinnata Raplamaa keskkonnateenistuse (H.Kask, J.Ehrpais, T.Petersoo, A.Anderson, U.Treier, R.Aalde) rolli alusandmete, nõuannete ja eksperthinnangutega varustamisel.

Rohelise võrgustiku teema meetodiline juhendamine ja suur tehniline algtöö tehti ära Regio AS (J.Jagomägi, Ü.Reimets, E.-L.Sepp) poolt, kellega oli sõlmitud vastav leping.

Väärtuslike maastike teema meetodiline juhendamine ja suur algtöö tehti ära Eesti Põllumajandusülikooli Keskkonnakaitse Instituudi (T.Pae, A.Merila, K.Sepp) poolt, kellega oli allkirjastatud vastav leping. A.Merila varustas vastava teemakäsitluse ka suurepärase fotomaterjaliga.

Natura 2000 pilootprojekti (A.Lotman, K.Tihkan jt.) raames tehti ära suur töö ja saadud andmed oli väga väärtuslikuks sisendiks käesolevale tööle.

Eesti Metsakeskus OÜ varustas andmetega Eesti metsakaitsealade võrgustiku kohta, Maaamet – andmetega väärtuslike põllumaade kohta, Muinsuskaitseamet – andmetega kaitstavate väärtuste kohta.

Rohelise võrgustiku, väärtusliku maastiku ja mitmete loodushoidlike paralleelprojektide piirkondlikel ja maakondlikel koosolekutel ja aruteludel osalejad (kokku üle 200 inimese!) andsid igauks oma panuse kvaliteetse lõpptulemuse valmimiseks.

2.1.3. Planeeringu ülesehitus

Käesolev planeering kujutab endast sisuliselt kahe olulise alateema – roheline võrgustik ja väärtuslikud maastikud – integreerimist maakonna asustuse ja tehniliste infrastruktuuride arenguvajadustega, eesmärgiga pakkuda välja tasakaalustatud lahendeid.

RAPLAMAA MAAKONNAPLANEERING

Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused

Planeeringu tekstiosas käsitletakse eraldi kõrge loodusväärtusega maa-alasid, rohelist võrgustikku, väärtuslikke maastikke ja võimalikke konfliktikohtasid. Lõpus on ära toodud ka soovitusel rahvusmaastike nimetamiseks ja kaitsealade moodustamiseks maakonnas.

Teemaplaneeringu tarvis koostati kolm kaarti: roheline võrgustik, väärtuslikud maastikud ja planeeringu koondkaart. Aluseks on Eesti baaskaart ja tulemused kaartidel on esitatud mõõtkavas 1:100 000.

Rohelise võrgustiku kaardil on esitatud võrgustiku tugialad ja koridorid oma kategooriatega, aga ka olulised loodusväärtusega maa-alad (looduskaitsealad ja –objektid, Natura 2000 alad, vääriselupaigad, metsakaitsealad, pärandkooslused jne.). Toodud on ka rohevõrku välistavad elemendid.

Väärtuslike maastike kaardil on esitatud maakonna väärtuslikud maastikud, potentsiaalsed rahvusmaastikud, aga ka reservalad ja ilusad teelõigud. Lisaks on toodud teemat toetavad elemendid (arheoloogiaobjektid, arhitektuuriobjektid, pärandkultuurmaastikud jne.).

Planeeringu koondkaardil on esitatud eeskätt maa-alad, millele kehtestatakse käesoleva planeeringuga mingeid tingimusi või piiranguid. Toodud on ka ühtesid või teisi kasutustingimusi põhjustavad elemendid – roheline võrgustik, väärtuslikud maastikud, kaitsealad, kõrge väärtusega põllumaa. Lisaks on toodud võimalikud konfliktipiirkonnad ja antud soovitusel linnaliste asulate laienemiseks ning määratletud detailplaneeringu kohustusega alad.

Lisadena on, muuhulgas, esitatud ka eraldi dokumentidena käsitletavat „Raplamaa roheline võrgustik“ ja „Raplamaa väärtuslikud maastikud“.

Kehtestamisele tuleb siiski vaid planeeringu osa.

Kõrge loodusväärtusega maa-alad

Kaitsealad

Kaitstavate loodusobjektide seaduse (KLS) kohaselt on kaitsealad inimtegevusest puutumatusena hoitavad või looduskaitse erinõuete kohaselt kasutatavad alad koosluste, ökosüsteemide, maastike või liikide kaitsmiseks, nende uurimiseks ja tutvustamiseks. Kaitsealade tüübid on: rahvuspark, looduskaitseala, maastikukaitseala (looduspark) ja programmiala.

Rahvuspark on erilise rahvusliku väärtusega kaitseala looduse ja kultuuripärandi, sealhulgas ökosüsteemide, elustiku mitmekesisuse, maastike ja rahvuskultuuri kaitsmiseks, uurimiseks ja tutvustamiseks.

Looduskaitseala on looduskaitse või teadusliku väärtusega kaitseala looduslike protsesside, haruldaste ning hävimisohus olevate või kaitstavate taime-, seene- ja loomaliikide ning nende kasvukohtade ja elupaikade, eluta looduse, samuti maastike ja üksikute loodusobjektide säilitamiseks, kaitseks ja uurimiseks.

Maastikukaitseala (looduspark) on haruldase või Eestile iseloomuliku loodus- või pärandkultuurmaastiku kaitseala, mis on moodustatud looduskaitse, kultuuri- või puhkeeesmärgil. Maastikukaitseala eritüüpina käsitletakse ka kaitse alla võetud parke, arboretumeid ja botaanikaedu.

RAPLAMAA MAAKONNAPLANEERING

Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused

Programmiala on seire, uurimis- ja haridustöö korraldamiseks ning loodusvarade kaitse ja kasutamise ühitamiseks kas kohaliku, riikliku või rahvusvahelise programmiga haaratud ala.

Metsakaitsealade võrgustik

Eesti metsakaitsealade võrgustiku (EMKAV) loomine sai alguse projektina 1996.aastal. Senini esines küll metsi kaitsealadel, kuid seda on käsitletud eeskätt kui vahendit mingi muu objekti (maastik, mullastik, veekogu, mingi liigi elupaik vms.) kaitseks. EMKAV lähtekohaks on loodusliku mitmekesisuse säilitamine ja eesmärgiks just metsa kui koosluse kaitse. Metsakaitsealad ei ole eraldi kaitsealade liik, vaid täiendavad juba olemasolevat looduskaitsealade võrku.

Metsad jagunevad:

- Hoiumetsad (mittemajandatavad);
- Kaitsemetsad (piiratud majandamisega);
- Tulundusmetsad (tavapärase majandamisega).

Metsakaitsealade võrgustiku loomise eesmärgid:

- Kaitsta väärtuslikke ökosüsteeme (näiteks – kõik põlismetsad) ning säilitada bioloogiline mitmekesisus;
- Kaitsta kõiki Eesti metsatüüpe;
- Suurendada rangelt kaitstavate metsade pindala vähemalt 4%-ni ja säilitada kaitsemetsade osakaal 15% juures.

Ramsari alad

Ramsari konventsiooniga (1971) kaitstakse märgalasid kui terviksüsteeme, kus tähtsad on nii kalade koelmud, lindude pesitsusalad ja rännupeatuspaigad kui ka sood ja soode turvas. Turbakiht on saastunud sademevete filter, reostunud pinnavete puhastaja, süsinikuringe reguleerija ja puhta vee säilitaja. Kaitse eesmärk on hoida märgaladel inimtegevust ja looduskasutust ohjes, eripiiranguid inimeste liikumisele ei seata.

Tähtsad linnualad

Tähtsate linnualade projekt (*Important Bird Areas - IBA*) on algatatud rahvusvahelise looduskaitseorganisatsiooni *BirdLife International* poolt, eesmärgiga välja selgitada tähtsaimad linnualad kogu maailmas ja organiseerida nende kaitset.

Tähtsaks linnualaks loetakse looduses enam-vähem piiritletavat maa-ala, mis paistab silma lindude liigirikkuse või suure arvukuse poolest pesitsus-, rände- või talvitusajal. IBA-alad on ka üleeuroopalise tähtsusega lindude koondumiskohad, globaalselt ohustatud linnuliigi esinemispaigad või lindude rändeteede niimetatud pudelikaelad. Eristatakse rahvusvahelise ja rahvusliku tähtsusega linnualasid.

Metsa vääriselupaigad

Vääriselupaigad (võtmebiotoobid) on alad, kus saavad elada ja paljuneda metsale põliselt omased kuid elutingimuste muutuste suhtes tundlikud, ohustatud või haruldased liigid – väikeste veekogude ja allikate lähiümbrus, väikesed lodud, põlendikud, rabasaared, jääarakud, metsistunud vanad pargid, metsaservad, puisniidud, liigirikkad metsalagendikud, põlismetsaosad. Vääriselupaikade väljaselgitamine ja kaitse tagab haruldaste liikide elupaikade ja ka liigi enda säilimise.

RAPLAMAA MAAKONNAPLANEERING

Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused

Vääriselupaikade inventuuriga alustati Raplemaal 1999 ja see viiakse lõpule 2002.aasta jooksul.

Poollooduslikud kooslused

Poollooduslike koosluste hulka Raplemaal kuuluvad eeskätt mitmesugused niidukooslused – puis-, loo-, lammi-, aru- ja soostunud niidud ning puiskarjamaad. Nad on suuresti tekkinud pikaajalise inimtegevuse (niitmine, karjatamine jms.) tagajärjel ning saavad säilitada oma traditsioonilise ilme ja ökoloogilise mitmekesisuse vaid mõõduka inimtegevuse jätkumisel. See on ka põhjuseks, miks poollooduslikke alasid nimetatakse pärandkultuurmaastikeks.

Väärtuslikke poollooduslikke alasid inventeeriti ka varem, kuid teravam vajadus teha kindlaks kõik olulised pärandkooslused tekkis aastal 2001, kui avanes võimalus taotleda maastiku korrashoidmiseks toetusi. Seejärel on jätkatud ka nimistusse kantud alade täpsemat inventeerimist.

Natura 2000 alad

Natura 2000 on üle-euroopaline loodus- ja linnuhoiualade võrgustik, kaitsmaks väärtuslikke ja ohustatud looma-, linnu- ja taimeliike ning nende elupaiku (kasvukohti). Natura 2000 põhineb Euroopa Liidu nn. linnudirektiivil ja nn. loodusdirektiivil. Natura 2000 raames kaitstakse liike ja elupaigatüüpe:

- mis on oma loodusliku levila piires kadumisohus;
- mille leviala on piiratud;
- mis esindavad elupaiga tüüpilisi omadusi vähemalt ühes biogeograafilises piirkonnas.

Natura 2000 aladeks ei valita kõiki vastavaid alasid, vaid just niipalju, et oleks tagatud nende säilimine ka pikas perspektiivis.

Natura 2000 võrgustikku kuuluvad (võivad osaliselt ka kattuda!):

- linnuhoiualad (lindude kaitseks ja nende elupaikade säilitamiseks);
- loodushoiualad (looduslike ning poollooduslike elupaigatüüpide ning ohustatud ja haruldaste looma- ja taimeliikide kaitseks).

Loodushoiualad tuleb Eestis määrata 60 loodusdirektiivis nimetatud elupaigatüübi ja 54 liigi jaoks. Loodushoiualadeks sobib enamik kaitsealadest, millele lisanduvad inventuuride käigus selgunud alad. Selliste elupaigatüüpide hulka kuuluvad sood, rabad, põlismetsad, teatud järvetüübid jne., aga ka väärtuslikud niidukooslused – puis-, loo-, lammi- ja aruniidud jms.

Linnuhoiualade valikul lähtuti Eesti Ornitoloogiaühingu kaitsenimekirjast, mis sisaldab 136 linnuliiki (linnudirektiivi liigid ja rändliigid). Linnuhoiualadeks on kõik tähtsad linnualad (IBA), mitmed kaitsealad ning olemasolevad ja varunimekirjas olevad Ramsari alad. Sellele lisanduvad mitmed lindude jaoks olulised alad, mis ei olnud seni veel määratletud.

Veekogude kaldad ja rannad

Veekogude kaldaalade määratlemisel lähtuti eeskätt Ranna ja kalda kaitse seadusest.

Asulate rohelistes vööndid ja kõrge puhkeväärtusega piirkonnad

Rohelise vööndi käsitlet Rapla maakonnas on teatavas mõttes tinglik, kuna kõik linnalised asulad on väiksemad kui 15000 elanikku. Sellise suuruse puhul planeeringu koostamise

RAPLAMAA MAAKONNAPLANEERING

Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused

metoodika rohelise vööndi määramist ei nõua. Rohelise vööndi moodustavad eelkõige suuremate asulate lähipuhkealad, mis on kõrge rekreatiivse väärtusega.

Kõrge puhkeväärtusega piirkondade hulka tuleb, vastavate veekogude vähesuse tõttu, Raplamaal lugeda ka avalikud supluskohad.

Kõrge boniteediga põllumaa

Kõrge boniteediga põllumaad on kindlaks määratud Maa-ameti andmebaaside ja kaardimaterjalide põhjal –aluseks maade viljakuse hindamise tulemused.

Eriti viljakateks ja põllumajandusele ilmtingimata säilitatavad on Raplamaa kontekstis hinnatud maad, mille boniteet on 48 punkti või kõrgem.

Piir on valitud maakonna muldade keskmist boniteeti (44) aluseks võttes. Sellele on lisatud ca 10% väärtusest. Nii saadi areaalid, mille hulk on piisavalt suur, et katta piisav osa territooriumist maakonna erinevates piirkondades. Samas on areaalid ka piisavalt väikesed – nii välditakse liigseid piiranguid.

Roheline võrgustik

Maakonna rohelise võrgustiku struktuurielementide määramisel on tuginetud:

- võrgustiku elementide suurusele (tugialade pindala, koridoride laius);
- looduslike alade osatähtsusele nendes;
- alade kaitseväärtusele (haruldus, ohustatus, kaitstuse aste, looduslikkus jne.; aluseks mitmed erinevad õigusaktid ja meetodikad – Kaitstavate loodusobjektide seadus, Loodusdirektiiv, IBA alad, Natura 2000 alad, Eesti märgalade inventeerimine jne.);
- ökoloogilistele, keskkonnakaitsele ja maastikulistele iseärasustele;
- liikide elupaigaeelistustele, rändekoridoride paiknemisele jne.

Lähteandmestik saadi mitmete erinevate andmebaaside ja infomaterjalide kombineerimisel – Eesti baaskaart (alus), Eesti Looduse Infosüsteem (looduskaitse), Ornitoloogiaühing (IBA, Ramsari), Eestimaa Looduse Fond (märgalad, niidud), Natura, vääriselupaigad, metsakaitsealade võrgustik, muinsuskaitse, Ürglooduse Raamat, CORINE biotoobid jm.

Rohelise võrgustiku väljajoonistamiseks kasutati eeskätt kahte meetodit –konstrueerimisega liideti-lahutati objekte nende paigutusest ja tüübist lähtuvalt ning genereerimisega liideti objektide rühmad võrgustikuelementide liituvuse tagamiseks.

Rohelises võrgustikus saab eristada kahte osa:

- Tugialad (tuumalad) – ümbritsevast kõrgema väärtusega (kaitseaspektist) alad, millele süsteemi toimimine peamiselt toetub;
- Ribastruktuurid (rohelised koridorid) ja siduselemendid (sõlmed, astmelauad), mis seostavad tugialad omavahel terviklikuks võrgustikuks.

Rohelise võrgustiku elementide hierarhia ja üldised määramise alused:

<i>Tasand</i>	<i>Tugiala läbimõõt</i>	<i>Ribastruktuuride läbimõõt</i>	<i>Tugiala (koridori) indeks</i>	<i>Eesti 2010 tasand</i>
Riigi	25 – 50 km	10 – 20 km	T1 (K1)	Rahvusvaheline tasand
Piirkondlik	5 – 25 km	2 – 10 km	T2 (K2)	Riigi tasand
Kohalik	1 – 5 km	0,3 – 2 km	T3 (K3)	Mikrotasand

RAPLAMAA MAAKONNAPLANEERING

Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused

Arvestades Natura 2000 alade tähtsust, tuleks ka nende väiksemad lahustükid integreerida rohelisse võrgustikku. Eraldi asetsevad väiksemad Natura 2000 alad on käsitletavad rohelise võrgustiku astmelaudadena.

Rohelise võrgustikuga on seotud ka nn. nullalad (sisuliselt – puhvervööndid), mis haaravad metsamaid väljaspool tugialasid, kasutusest väljajäänud rohumaid jne. Nullalad teenivad eeskätt rohelise võrgustiku elementide kaitsepuhvri rolli, aga neid saab reservaladena potentsiaalselt kasutada ära ka võrgustiku enda edasiarendamiseks.

Väärtuslikud maastikud

Maastik loodusteaduslikus tähenduses on mingite füüsiliste elementide ja struktuuride kogum, mille olemasolu või omadused ei sõltu vaatelehest. See sisaldab endas nii looduslikke (künkad, oosid, orud, tasandikud jne.) kui ka inimtekkelisi (põllud vms.) elemente.

Maastik keskkonnapsühholoogia või maastikuarhitektuuri tähenduses on aga eeskätt osa kultuurist, inimese elukeskkond, mida tajutakse ja võetakse vastu oma meeleorganite kaudu. See, kuidas inimene tajub ja mõtestab enda jaoks maastikku, sõltub igapäevase kultuuritaustast, teadmistest, kogemustest.

Ei ole olemas väärtusetuid maastikke. Erinevate maastike väärtus sõltub vaadeldavast aspektist, aga ka vaatelehest, kelle jaoks üks või teine maastik endast mingit väärtust kujutab. Väärtuslikud maastikud käesoleva töö mõistes on sellised, mida võimalikult suur hulk erineva tausta, teadmiste ja kogemustega inimesi on pidanud läbi aegade ja peavad tänaselgi päeval esteetiliselt nauditavaks, meeldivaks, huvitavaks, oluliseks jne. Maastikku käesoleva töö mõistes väärtustatakse ka tema kasutusväärtus puhkuseks, turismiks või mõneks muuks majandustegevuseks, või siis ka lihtsalt esteetilise elamuse saamiseks. Väärtuslike maastikena käsitletakse siin eelkõige traditsioonilist kultuurimaastikku, kuhu on koondunud suur hulk erinevaid väärtusi.

Väärtuslike maastike kirjeldamisel ja hindamisel kasutati viit tüüpi väärtusi:

- kultuurilis-ajalooline väärtus;
- esteetiline väärtus;
- looduslik väärtus;
- identiteediväärtus;
- rekreatiivne / puhkeväärtus (turismipotentsiaal)

Selle alusel jagati väärtuslikud maastikud kolme kategooriasse:

1. maakondlik, võimalik riikliku tähtsusega maastik (M/PR);
2. maakondliku tähtsusega maastik (M);
3. kohaliku tähtsusega maastik (K).

Lisaks eelnevale määratleti nn. reservalad, mis on eelnimetatutest väiksemad, kuid siiski huvipakkuvad.

Samuti toodi välja ilusad teelõigud, mis paistavad silma oma traditsioonilise ilme või kaunite vaadete poolest.

Konfliktikohad

RAPLAMAA MAAKONNAPLANEERING

Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused

Esinevad planeeringukonfliktid võivad olla otsese või kaudse iseloomuga. Otsesed on konfliktid juhul, kui mitu objekti, nähtust vm. pretendeerib samale territooriumile (näiteks – tee rajamine läbi metsamassiivi või asula); kaudse konflikti puhul on tegemist mingi objekti, nähtuse vm. ebasoodsa mõjuga mõnele teisele (näiteks – mõni õhku saastav tehasehoone ebasobivas kohas). Käesoleva teemaplaneeringuga on välja toodud mõlemalaadseid konflikte.

Nimetatud konfliktikohad on määratud eelkõige rohelise võrgustiku ristumiskohtadega suurte infrastruktuuri elementide (eeskätt raudteed ja maanteed) ja suuremate asulate laienemissuundadega. Lisaks on konfliktis rohelise võrgustikuga ka olemasolevad ja lähiajal avatavad karjäärid.

Infrastruktuuri elementidest on arvesse tulevad rohelise võrgustiku ja loomade rändeteede läbilõikajad just raudteed (eriti mitme rööpmepaari olemasolul) ja suuremad maanteed. Rapla maakonnas ei ole ühelgi maanteel üle ühe sõiduraja samas sõidusuunas, kuid teetammi üldine laius ja – mõnel juhul – reljeefsus võivad olla siiski takistuseks. Ohtu loomade liikumisele kujutavad ka teelõigud, kus ööpäevane liiklustihedus ületab 500 sõiduki piiri.

Elektrikõrgepingeliinid ja gaasimagistraaltrass oluliseks takistuseks looduses ei ole.

Raplamaa asulate väiksuse tõttu ei kujuta nende laienemine suurt ohtu rohelisele võrgustikule – piisab, kui jälgida üldisi soovitusi uute elamu- ja tootmispiirkondade valikul. Enamiku suuremate asulate lähiumbrus on ka traditsiooniliselt olnud inimtegevuse piirkonnaks, mistõttu siin suured rohelised massiivid puuduvad.

RAPLAMAA MAAKONNAPLANEERING
Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused

2.2. Õigusaktid

Käesoleva planeeringu koostamisel on arvestatud järgmiste seadusandlike aktidega:

1. Asjaõigusseadus;
2. Asjaõigusseaduse rakendamise seadus;
3. Jäätmeseadus;
4. Kaitstavate loodusobjektide seadus;
5. Kalapüügiseadus;
6. Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnaauditeerimise seadus;
7. Maaparandusseadus;
8. Maapõueseadus;
9. Maareformi seadus;
10. Metsaseadus;
11. Muinsuskaitse seadus;
12. Planeerimis- ja ehitusseadus;
13. Ranna ja kalda kaitse seadus;
14. Raudteeseadus;
15. Säätva arengu seadus;
16. Teeseadus;
17. Veeseadus;
18. Vabariigi Valitsuse 20.01.1999 määrus nr 22 „Elektri-, gaasi- ja kaugküttevõrgu kaitsevööndite ulatus“;
19. Vabariigi Valitsuse 14.10.1994 määrus nr 369 „Riigi poolt korrashoitavate eesvoolude nimekirja kinnitamine“;
20. Vabariigi Valitsuse 29.04.1996 määrus nr 119 „Looduskaitse registri asutamine“;
21. Vabariigi Valitsuse 18.07.1996 määrus nr 191 „Avalikult kasutatavate veekogude nimekiri“;
22. Vabariigi Valitsuse 26.01.1995 määrus nr 42 „Üleriigilise tähtsusega maardlate nimekiri“;
23. Eesti Keskkonnastrateegia;
24. Vabariigi Valitsuse 08.07.1999 korraldus nr 763-k „Maakonnaplaneeringute teemaplaneeringu algatamine“;
25. Keskkonnaministri 21.05.1998 määrus nr 36 „Kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide tähistamine ja tähistamise korra kinnitamine“;
26. Keskkonnaministri 16.12.1996 määrus nr 61 „Veehaarde sanitaarkaitseala moodustamise ja projekteerimise korra kehtestamine“;
27. Keskkonnaministri 07.07.1999 määrus nr 65 „Võtmebiotoobi väljavaliku juhendi ja võtmebiotoobi klassifikaatori kinnitamine“;
28. Teede- ja Sideministri 11.08.1999 määrus nr 47 „Riigimaanteed liigid ja klassid“;
29. Teede- ja Sideministri 28.09.1999 määrus nr 57 „Tee ja tee kaitsevööndite kasutamise ja kaitsmise nõuded“.

RAPLAMA A MAAKONNAPLANEERING

Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused

3. Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused

Käesolevas planeeringus esitatud tingimused ja soovitused on (maakonnaplaneeringu spetsiifikast lähtuvalt) enamikel juhtudel küllaltki üldised. Nende täpsustamine saab toimuda valdade üldplaneeringute kaudu.

Seaduste ja teiste õigusaktidega reguleeritud juhtumeid planeeringus põhjalikult käsitletud ei ole – siin tuleb lähtuda vastavates seadusandlikes dokumentides esitatud nõuetest ja piirangutest.

3.1. Kõrge loodusväärtusega maa-alad

3.1.1. Kirjeldus

Kaitsealad

Rahvusparke ega programmialasid Rapla maakonnas ei ole.

Looduskaitsealad

Rapla maakonnas on 67 looduskaitseala ja 24 kaitsealust parki-alleed.

Seisuga 01.09.2002 on Raplamaanal olemas:

1. Atla e. Matsi raba
2. Järlepa järv
3. Valgemära kasesalu
4. Ammassaare mägi
5. Aasumägi
6. Aela-Viirika maastikukaitseala
7. Kaiu põlispuud
8. Kuimetsa põlispuud
9. Mahtra e. Kolgu raba
10. Piiumetsa maastikukaitseala
11. Kuimetsa karstiaala
12. Hernemäe kasesalu
13. Estonia mägi (Eesmägi ja Tagamägi)
14. Imsi järv
15. Keava põlispuud
16. Kuningapalu
17. Kõnnumaa maastikukaitseala
18. Lellapere põlispuud
19. Mukri maastikukaitseala
20. Selja mäed
21. Taarikõnnu looduskaitseala
22. Tillniidu looduskaitseala
23. Pae karstiaala
24. Kapa männik koos puisteedega
25. Kõnnu järv ja tammed
26. Lümandu botaaniline kaitseala
27. Nõmme kasesalu
28. Pahkla põlispuude grupp
29. Rabivere raba
30. Saueaugu kasesalu
31. Seli-Angerja servamoodustised
32. Aandu karstiaala ja Urge kuristik
33. Hageri-Sutlema rannamoodustised
34. Männiku kasesalu
35. Rumbi looduskaitseala
36. Kädva põlispuud
37. Angasilla mägi
38. Kohatu kadastik
39. Loodna põlispuud
40. Teenuse põlispuud
41. Eesmine ja tagumine järta
42. Hiie tammik
43. Konuvere põlispuud
44. Niidiaia tammik
45. Pajaka tammik
46. Russalu põlispuud
47. Sillaotsa talu dendraarium koos pargi ja puisteedega
48. Varbola pinnavormide kaitseala
49. Vardi loometsa kaitseala
50. Jaaneri kasesalu
51. Jalase maastikukaitseala
52. Paka mägi (Raiküla vanad rannamoodustised)

RAPLAMAA MAAKONNAPLANEERING

Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused

53. Hiie-Sunda kasesalu	61. Vargametsa tammed
54. Linnuraba maastikukaitseala	62. Tõrma paepaljand
55. Luuka kasesalu	63. Avaste looduskaitseala
56. Matsi-Kärneri tammik	64. Kesu maastikukaitseala
57. Ohulepa põlispuud	65. Pilkuse maastikukaitseala
58. Palamulla karstiaala	66. Päärdu põlispuud
59. Rebase ja Tori tammikud	67. Avaste mägi
60. Valtu põlispuud koos alleega	

Kaitsealade piirikirjeldused ja majandustegevuse kitsendused on määratud kaitse-eeskirjadega. Kaasajastatud kaitse-eeskirjad on olemas või kinnitamisel:

1. Kõnnumaa maastikukaitseala	6. Vardi loometsa kaitseala
2. Mukri maastikukaitseala	7. Jalase maastikukaitseala
3. Taarikõnnu looduskaitseala	8. Linnuraba maastikukaitseala
4. Tillniidu looduskaitseala	9. Avaste looduskaitseala
5. Rumbi looduskaitseala	10. Pilkuse maastikukaitseala

Kaasajastatud kaitse-eeskirjad on ekspertiisis, tegemisel või kavas koostada lähiajal:

1. Mahtra maastikukaitseala	9. Aandu karstiaala
2. Aela-Viirika maastikukaitseala	10. Eesmine ja tagumine järta
3. Piiumetsa maastikukaitseala	11. Varbola pinnavormide kaitseala
4. Kuimetsa karstiaala	12. Raplamaa loometsade looduspark
5. Pae karstiaala	13. Paka mägi (Raiküla vanad rannamoodustised)
6. Vasalemma jõe lätete maastikukaitseala	14. Palamulla karstiaala
7. Rabivere raba	15. Kesu maastikukaitseala
8. Seli-Angerja servamoodustised	16. Avaste mägi

Kaitsealused pargid Raplamaal on:

1. Atla allee	14. Vaimõisa park koos lehistegrupiga
2. Maidla park	15. Valgu park
3. Eidapere metskonna park	16. Velise park
4. Inglise park	17. Purku kooli park koos männikuga
5. Kehtna park	18. Alu park
6. Lelle park	19. Kodila park
7. Lohu metsapark	20. Kuusiku metsapark koos puiesteega
8. Sutlema park koos tiikidega	21. Purila metsapark
9. Tohisoo park	22. Hagudi park
10. Kärü park	23. Jädivere metsapark
11. Laane asunduse tammede allee	24. Vana-Vigala park ja Hirvepark koos puiesteedega
12. Haimre park	
13. Orgita park	

Metsakaitsealade võrgustik

Rapla maakonnas toodi metsakaitsealade võrgustiku eelvalikus välja 19 potentsiaalset ala. Praeguseks läbi viidud põhjalike ekspertiiside käigus jäi sõelale 6 metsakaitseala, mille kaitse-eeskirjad on välja töötatud:

1. Linnumängu looduskaitseala;	4. Rangu looduskaitseala;
2. Paeküla looduskaitseala;	5. Tõrasoo looduskaitseala;
3. Pajaka looduskaitseala;	6. Vaimõisa looduskaitseala.

RAPLAMA A MAAKONNAPLANEERING

Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused

Enamuses on need suuremal või vähemal määral seotud loometsade kaitsega. Tulevikus on plaanis vastavad kaitsealad lülitada ühtse Raplamaa loometsade looduspargi koosseisu kui erinevad sihtkaitsevööndid.

Metsakaitsealade suurus varieerub suuresti – 85 hektarist (Paeküla) 1700 hektarini (Tõrasoo).

Ramsari alad

Eesti on märgalade rohkuselt ja mitmekesisuselt Euroopa üks rikkamaid riike. Eestis vastab kriteeriumidele palju märgalaid, kuid rahvusvahelise looduskaitse seisukohalt väärtuslikumatenas on praegu fikseeritud 10. Rapla maakonnas praeguse seisuga ühtegi Ramsari ala ei ole.

Tähtsad linnualad

IBA

Rahvusvahelise tähtsusega linnualasid on Eestis antud hetkel 43 ja lisaks veel umbes 60 rahvusliku tähtsusega ala. Rapla maakonnas hetkel IBA-alad puuduvad.

Metsa vääriselupaigad

Raplamaal on praeguse seisuga arvele võetud 462 vääriselupaika.

Tüüpidest on kõige enam leitud metsaga seotud elupaikade tüüpe: loometsi ja männikuid ning männi-segametsi; vähe on veekogudega seotud tüüpe (jõgede ja järvede kaldanõlvad, ojalammid jt.). Kõige enam võib vääriselupaiku leida metsadest, kus metsapõlvkondade järjepidevus pole katkenud.

Üks kontsentreeritumaid vääriselupaikade leiukohti on Raikküla vallas asuv Tõrasoo-Mallukse soo – 25 elupaigaga. Praegu on seal loomisel Tõrasoo looduskaitseala.

Eesti Punase Raamatu liikidest on leiti inventuuri käigus enam kui 10 seene- (eriti palju looladel), 2 sambliku- ja 4 sambllaiiki. 2002.aasta täiendava ülevaatus käigus leiti veel vähemalt 13 haruldast liiki.

Poollooduslikud kooslused

Raplamaal on arvele võetud suur hulk (553) väärtuslikke poollooduslikke kooslusi, millede inventeerimine jätkub.

Natura 2000 alad

Esimeses etapis toimus pilootprojektina võimalike Natura 2000 võrgustiku alade eelvalik Raplamaal, koostati alade nimekiri, andmebaas ja kaardid. Kokku selekteeriti kahe aastaga välja 42 erineva suuruse ja konfiguratsiooniga võimalikku Natura ala.

Raplamaal haarati Natura 2000 võrgustikku:

- Senised looduskaitsealad;
- Teadaolevad metsise mängu- ja elupaigad;
- Väärtuslikumad niidud;
- Kõrge ja keskmise väärtusega märgalad;
- Haruldaste linnu- ja loomaliikide elupaigad.

RAPLAMAA MAAKONNAPLANEERING
Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused

Enamikus moodustavad Raplamaal Natura 2000 võrgustiku EL loodusdirektiivi alusel eristatud alad:

1. Marimetsa-Õmma	22. Piumetsa-Rumbi
2. Maidla-Iganõmme	23. Ridaküla
3. Rangu	24. Raikküla
4. Laukna-Krahvi	25. Pae
5. Angasilla	26. Tillniidu
6. Kohatu-Ellamaa	27. Linnumängu (Allipa-Pidapa)
7. Paeküla (Mõraste-Sipa)	28. Mukri
8. Rahula-Napanurga	29. Kenni-Taarikõnnu
9. Pajaka-Vardi	30. Salavalge-Tõrasoo
10. Vaimõisa	31. Seljamäe-Põdra
11. Varbola	32. Kesu
12. Linnuraba-Nõmmepere	33. Avaste
13. Jalase	34. Pilkuse
14. Rabivere	35. Kastja-Käntu
15. Seli-Angerja	36. Konuvere-Illaste
16. Mahtra	37. Aruküla-Sõmeru
17. Lümandu	38. Sulu
18. Aespa	39. Järtad
19. Aela-Viirika	40. Tammiku
20. Kõnnumaa	41. Niidiaia
21. Vahastu	42. Hageri

Kaitstavad üksikobjektid

Raplamaal on 123 kaitstavat looduse üksikobjekti:

1. Maidla põlispuud	23. Tuberiku vaher
2. Vahastu tamm	24. Mikumäe pärn
3. Männiku suurkivi	25. Kalbu suurkivi
4. Juuru tammed (2)	26. Kastna hiiepärn
5. ENSV TA Geoloogia Instituudi
rändkivide kollektsioon	27. Mihka-Jüri allikad
6. Liivi tamm	28. Ohekatku tamm
7. Kamara männik	29. Angerja põlispuud
8. Lepiku pärnad	30. Eestimaa kivide kuningas
9. Lõhislehine hall lepp	31. Hageri hiiekivi
10. Muru kadakas	32. Käharpa mänd
11. Tooma talu põlispuud	33. Käoküla tamm
12. Örde allikas	34. Murekünga tammed
13. Vahastu rändrahn	35. Reinu kasesalu
14. Tolla kivi	36. Ussi põllu Suurkivi
15. Anton Elmanni nim. kasesalu	37. Luige tamm rändrahnuga
16. Bormeistri põlispuud	38. Tamme suurkivi
17. Eidapere põlispuud	39. Tõnsu kadakas
18. Idase pärn (4 haru)	40. Hageri karstiaia
19. Kastna Hiemägi	41. Lohu allikad
20. Keava kahar mänd	42. Lümandu allikad
21. Räägu-Tõnise ja Räägu-Kupja
männikud	43. Nõmme kuristik
22. Tammiku tammed	44. Mägrakivi
	45. Ussikivi (Vaese Mari kivi)
	46. Tamsi kasesalu

RAPLAMAA MAAKONNAPLANEERING
Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused

47.	Vanale pärn	86.	Ranga kadakas
48.	Käru tamm	87.	Mardi tamm
49.	Aima peksumänd	88.	Metsküla kadakas (Lokuta kadakas)
50.	Männiku kadakas	89.	Jaaneri pärnad (Kolm õde)
51.	Vinguta küla paemurd	90.	Põlendiku pärnad
52.	Laukna paljand	91.	Saariste tamm
53.	Nõmme talu heinamaa Suurkivi	92.	Jänusmäe tamm (Uuepargi tamm)
54.	Sipa pärn	93.	Kabala tamm
55.	Pärn	94.	Vaharu rändrahn
56.	Kurisu Jaani allikas	95.	Serbia tamm
57.	Kükita Suurkivi	96.	Lõhislehine kask
58.	Liivasoo hallkivi	97.	Priiuse tamm
59.	Varbola ohvikivi	98.	Rapla rahn (Kalevipoja luisk,
Köpsoni kivi)
60.	Põlli tammed (4)	99.	Kangru pärn
61.	Sulu männid	100.	Keava lehisepuistu
62.	Vana-Nurtu hiidetamm	101.	Lõhkisekivi mäe kivikülv
63.	Vana-Nurtu tamm	102.	Mihkli-Andrese kasesalu
64.	Neitsipere allikad	103.	Mäsna arukased
65.	Rangu allikas Rangu rankadega	104.	Rapla orjakivi
66.	Vetla Pihaallikas	105.	Toomari leinakask
67.	Nurtu pärn	106.	Vanatoa tamm
68.	Mustallika allikate rühm	107.	Alu suurkivi
69.	Varbola maalinna tammed	108.	Värava (Krusensterne) pärn
70.	Pühajõe allikas	109.	Nõmmekivi
71.	Sõtke hobukastanid (4)	110.	Oru metsõnapuu
72.	Sõtke loopealne ja paljand	111.	Tõrma suurkivi
73.	Ellu tamm	112.	Rebase kivi
74.	Nurga lõhislehine kask	113.	Jaanimardi pärn
75.	Aru kasesalu	114.	Lipumäe tamm
76.	Iietse künnapuu	115.	Purila allikad
77.	Kalmu tammesalu	116.	Luha kääbusmänd
78.	Kõnnu tammed	117.	Tõnusaare tamm
79.	Mailukse tamm	118.	Ilmandu-Sepa pärn
80.	Oosi männid	119.	Jädivere paljand
81.	Peetri mägimännid	120.	Naravere tamm
82.	Silla tammed	121.	Päärdu paljand
83.	Valge mänd	122.	Vigala kiriku pastoraadi põlispuud
84.	Kensapa põlispuude grupp (5 tk)	123.	Veski saar
85.	Kensapa õnapuud (2)		

Veekogude kaldad

Rapla maakonna vetevõrk on üsna tihe, kuid paljud vooluveekogudest on küllaltki väikesed. Põhjus on lihtne – maakond asetseb suuresti veelahkmealal, kust saavad küll alguse mitmed suured jõed, kuid ei jõua veel paisuda veerikkaks. Eranditeks on vast ainult Kasari (koos Vigala jõega) ja Keila jõed.

Järvede, veehoidlate ja tiikide poolest on maakond väga vaene. Seetõttu on need vähesed olemasolevad ka väga hinnatud supluskohtadena.

RAPLAMAA MAAKONNAPLANEERING

Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused

Asulate veehaarded

Põhjaveehaardele moodustatava sanitaarkaitseala ulatus ümber puurkaevu on 50 m.

Veehaarete problemaatika on eeskätt oluline suuremate asulate puhul – Raplamaa puhul on nendeks Rapla linn ning Järvakandi, Kohila ja Märjamaa alevid.

Asulate rohelistes vööndid ja kõrge puhkeväärtusega piirkonnad

Rapla linna puhul võib lähipuhkealade hulka lugeda nn. KEK-i metsa, Tammemäe ja Sulupere metsa; Märjamaa alevi puhul – järtade ala ja Kohila alevi puhul – Keila jõe kaldad ja Loone linnuse ümbrus. Märjamaa ja Kohila puhul kattuvad lähipuhkealad ka väärtuslike maastikega.

Kõrge puhkeväärtusega piirkondade hulka tuleb, vastavate veekogude vähesuse tõttu, Raplamaal lugeda ka avalikud supluskohad. Praeguse seisuga on selliseid 8:

1. Öökulli paisjärv (Rapla v.);
2. Aleti paisjärv (Kehtna v.);
3. Estonia paisjärv (Kehtna v.);
4. Imsi järv (Kehtna v.);
5. Nõlvasoo järv (Kehtna v.);
6. Räägu paisjärv (Kehtna v.);
7. Järlepa järv (Juuru v.);
8. Karitsa järv (Kaiu v.).

Kõrge boniteediga põllumaa

Kõrge boniteediga (48 ≤) põllumaad paiknevad maakonnas küllaltki ebaühtlaselt. Enamuses on kõige viljakamad mullad koondunud maakonna Põhja-Eesti lavamaa osasse. Vähem on neid Lääne-Eesti madaliku osas ning laias vööndis Raplamaa lõunaosas on need üsna harvad ja väikestel aladel.

Paljus on viljakad pinnased just seal, kuhu on koondunud maakonnas tihedam asustus ja kus on ka pikaajalised põllumajandustraditsioonid – ajalugu on ise välja selekteerinud, kus põllupidamisega paremini ära elati ja kohale püsima jäädigi ja kus mitte. Nii ei ole ka imestada, et viljakamad pinnased on suures osas kokku langevad väärtuslike (kultuur)maastike areaalidega, mis võtavadki arvesse, muuhulgas, just pikaajalist asustus- ja põldudemustrit.

3.1.2. Kasutustingimused

Kaitsealad

Kaitsealadel rakendatavate kitsenduste ja kohustuste ulatuse kehtestab kaitse-eeskirjaga Vabariigi Valitsus. Kaitseala võib jaguneda vöönditeks, kaitsekorra kehtestamine toimub vööndite kaupa. Kaitseala territooriumi võib jaotada kuni nelja erinevasse vööndisse:

- *Loodusreservaat* on otsesest inimtegevusest puutumata loodusega ala, kus tagatakse looduslike koosluste säilimine üksnes looduslike protsesside tulemusena. Keelatud on igasugune majandustegevus ja loodusvarade kasutamine, samuti inimeste viibimine seal (välja arvatud järelevalve-, teadus- ja päästetöödel selleks kehtestatud korras). Raplamaal selliseid ei ole;
- *Sihtkaitsevöönd* on kaitseala selline osa, kus lubatakse tegevust, mis toetab seal väljakujunenud või kujundatavate looduslike ja poollooduslike koosluste säilimist. Keelatud on kõik, mis pole seaduses või kaitse-eeskirjas lubatud. Kaitse-eeskirjaga võidakse sihtkaitsevööndis lubada kaitstava objekti säilitamiseks vajalikku või seda mittekahjustavat tegevust nagu on olemasolevate maaparandussüsteemide hooldustööd; hooldus- ja valikraie, marjade, seente ja muude metsa kõrvalsaaduste kasutamine; ulukite arvukuse reguleerimine; kalapüük. Kaitsevööndi poollooduslike

RAPLAMAA MAAKONNAPLANEERING

Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused

koosluste esinemisaladel võib alade ilme ja liigikoosseisu tagamiseks olla kohustuslik kaitsekorrast tulenev tegevus, nagu niitmine, karjatamine, puu- ja põõsarinde harvendamine ja kujundamine kaitse-eeskirjaga sätestatud ulatuses;

- *Piiranguvöönd* on kaitseala majanduslikult kasutatav osa, kus majandustegevuses tuleb arvestada kaitse alla võtja seatud tingimusi. Lubatud on kõik, mis pole seaduse või kaitse-eeskirjaga keelatud. Seaduses on loetletud tegevuse liigid, mis reeglina on piiranguvööndis keelatud. Kui kaitse-eeskiri ei sätesta teisiti, on piiranguvööndis keelatud uute maaparandussüsteemide rajamine; veekogude vee taseme muutmine ja kallaste kahjustamine; maavarade ja maa-ainese kaevandamine; varem rajatud metsakultuuridest puhtpuistute kujundamine ning uute metsakultuuride ja energiapuistute rajamine; lõppraied, välja arvatud lõppraied kitsaste lankidena ja turberaiana; maa kasutamine prügi ja heitmete ladustamiskohana; väetiste ja mürkkemikaalide kasutamine; teede, õhuliinide ja muude kommunikatsioonide rajamine; uute ehitiste püstitamine; jahipidamine ja kalapüük. Piiranguvööndi poollooduslike koosluste esinemisaladel on kohustuslik nende ilme ja liigilise koosseisu tagamiseks kas niitmine, karjatamine, puu- ja põõsarinde harvendamine või kujundamine.
- *Programmiala* üldvöönd on programmiala see osa, mis jääb eespool nimetatud vöönditest välja. Seal majandustegevusele erilisi nõudeid ei seata.

Kõigil looduskaitsealadel tuleb vastu võtta kaitse-eeskirjad, mis saavad olema tegevuse aluseks kaitsealadel. Kiirendada tuleb kaitse-eeskirjade vastuvõtmist ja ellurakendamist Mahtra maastikukaitseala, Vasalemma jõe lätete maastikukaitseala, Kuimetsa karstiala, Pae karstiala, Aandu karstiala, Eesmise ja tagumise järta, Paka mäe ja Palamulla karstiala puhul.

Ülejäänud kaitsealadel reguleerib tegevust seadus (KLS).

Parkides reguleerivad tegevust ühtsed Kaitsealuste parkide kaitse-eeskirjad. Parkidele tuleb koostada piirikirjeldused.

Metsakaitsealade võrgustik

Võrgustikku kuuluvad alad ise moodustavad rangelt kaitstava ala, mis omakorda jaguneb vöönditeks (nagu teisedki looduskaitsealad):

- Sihtkaitsevööndid – Linnumängu looduskaitsealal 4 sihtkaitsevööndit, Paeküla looduskaitsealal – 1, Pajaka looduskaitsealal – 1, Rangu looduskaitsealal – 2, Tõrasoo looduskaitsealal – 4 ja Vaimõisa looduskaitsealal – 1;
- Ülejäänud osa moodustavad piiranguvööndid.

Vastu tuleb võtta ja rakendada ellu kaitsealade kaitse-eeskirjad.

Loodava Raplamaa loometsade looduspargi koosseisu jääb lahustükkidena 12 metsa sihtkaitsevööndit (haarab osa eelnimetatud metsakaitsealadest). Looduspargi välispiir tuleb paika panna ning vastu võtta kaitse-eeskirjad ja need ellu rakendada.

Kaitsealade ümber tuleks säilitada puhvertsoonid ja puhkealad:

- Puhvertsooni mets kuulub kaitsemetsa kategooriasse;
- Puhvertsooni laius on vähemalt 100 meetrit, reeglina ühe metsakvartaliringi laiusena ümber kaitseala;

RAPLAMA A MAAKONNAPLANEERING

Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused

- Puhvertsooni piiritlemiseks kasutada looduslikke piire (teed, metsasihid, kraavid, kõlvikute piirid jne.)
- Puhkealad on avatud huvilistele, kuid siiski kaitstud ja reservaatidega seotud

Kaitstavad üksikobjektid

Tingimused kaitstavate looduse üksikobjektide kaitseks ja nendega seotud kitsendused on määratud kaitse-eeskirjade ja seadusega (KLS). Kaitstavat objekti ei tohi kahjustada; tööd, mis mõjutavad objekti seisundit või ilmet, on lubatud vaid objekti valitseja nõusolekul; kinnisasja omanik peab hoolt kandma objekti seisundi ja selle ümbruse eest. Üksikobjekti kaitsevööndi ulatus on 50 meetrit (alates objektist).

Tagada üksikobjektide hooldatus, ligipääsetavus ja tähistatus.

Ramsari alad

Ramsari konventsiooniga (1971) kaitstakse märgalasid kui terviksüsteeme, kus tähtsad on nii kalade koelmud, lindude pesitsusalad ja rännupeatuspaigad kui ka sood ja soode turvas. Turbakiht on saastunud sademevete filter, reostunud pinnavete puhastaja, süsinikuringe reguleerija ja puhta vee säilitaja. Kaitse eesmärk on hoida märgaladel inimtegevust ja looduskasutust ohjes, eripiiranguid inimeste liikumisele ei seata.

Metsa vääriselupaigad

Riigimetsas leitud vääriselupaigad võetakse raaienimekirjadest välja – nii tagatakse nende säilimine. Vääriselupaiga kategooria on hoiumets.

Erametsas leitud vääriselupaikade omanikele tehakse Keskkonnaministeeriumi poolt ettepanek sõlmida leping vääriselupaiga kaitseks, kestusega 10-30 aastat. Kaitselepingus nähakse ette toimingud mida tohib vääriselupaigas teha ja mida teha ei tohi. Seni on sõlmitud Raplemaal 25 vääriselupaiga kaitselepingut kogupindalal 46,9 ha.

Poollooduslikud kooslused

Poollooduslike koosluste säilimise tagab nende mõõdukas majandamine. Majandamise viisid sõltuvad koosluse iseloomust:

- Puisniitude puhul – iga-aastane niitmine peale 1.juulit; hoida puistu ja põõsastu (liituvus 0,2-0,5);
- Looniitude puhul – karjatamine (koormusega 0,2-1,0 loomühikut hektaril); põõsaste harvendamine (liituvus 0,0-0,4);
- Lamminiitude puhul – iga-aastane niitmine peale 1.juulit;
- Puiskarjamaa puhul – karjatamine (koormusega 0,3-1,0 lü/ha); vajadusel hõrendada puistut ja põõsastut (liituvus vähemalt 0,2);
- Aruniitude puhul – iga-aastane niitmine.

Alates 2001.aastast on võimalik taotleda toetust poollooduslike koosluste taastamiseks ja säilitamiseks. Selline loodushoiutoetus põllumajanduse keskkonnaprogrammist jääb kehtima ka peale Eesti liitumist Euroopa Liiduga. Riigimaadel / looduskaitsealadel viiakse läbi (sama sisuga) tellitud loodushoiutööd.

Natura 2000 alad

Eeskätt tuleb teostada alade lõppvalik ja nende inventeerimine. Seejärel tuleb nimekirjad ja ettepanekud esitada Euroopa Liidule.

RAPLAMA AAKONNAPLANEERING

Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused

Natura 2000 võrgustiku loodushoiualade kaitseks peab riik kehtestama kaitsekorralduse. Sellega tegeleb ka 2004.aastast jõustuv uus Looduskaitse seadus.

Kindlaks tuleb määrata, milline kaitsekord millisel alal kehtib. Kuna Natura alasid on eriilmelisi, siis – näiteks – linnuhoiualadel tuleb vältida elupaikade saastumist ja lindude häirimist, kuivõrd see on oluline nende liikide säilimisele ning kõik ülejäänud tegevused, mis jätavad lindudele eluruumi, on lubatud; poollooduslikel kooslustel tegutsemise reeglid on samad, mis kirjeldatud eelnevates alalõikudes jne.

Natura 2000 aladel ei seata metsamajanduslikule tegevusele nii rangeid piire kui näiteks looduskaitsealadel. Natura 2000 aladel on raietegevus piiratud üksnes kõrget loodusväärtust omavatel ja metsaelu paigatüüpe esindavatel eraldustel. Keelatud on lageraie lääne-taiga metsatüübi eraldustel.

Veekogude kaldad

Veekogude kallaste ulatus, kaitse ja kasutamistingimused on määratud Ranna ja kalda kaitse seadusega.

Hajaasustuses on üle 10 ha suurustel järvedel ja üle 25 km² valgalaga jõgedel kalda laius 200 meetrit, ehituskeeluvööndi laius – 50 m ja veekaitsevööndi laius – 20 m. 5-10 ha suuruste järvede ja 10-25 km² valgalaga jõgede puhul on vastavad arvud 100 m, 25 m ja 10 m. Ülejäänute puhul on kalda laius 10-25 m ja veekaitsevööndi laius – 1 m.

Tiheasustuses määratakse kalda laius üldplaneeringuga. Ehituskeeluvööndi laius on 50 meetrit, kuid seda võib vähendada üldplaneeringuga.

Kallasraja laius avalikel ja avalikuks kasutamiseks määratud veekogudel on 4 meetrit.

Asulate veehaarded

Sanitaarkaitsealade piiride, kehtestatavate kitsenduste ja hooldusnõuete määratlemine toimub vastavalt Keskkonnaministri 16.12.1996 määrusele nr 61.

Suuremate asulate veehaarete (üle 500 m³/d) sanitaarkaitseala piirid määratakse kindlaks vastava sanitaarkaitseala projektis.

Ka veevõtukohtade hooldusnõuded on fikseeritud eelnimetatud määruses.

Asulate rohelised vööndid ja kõrge puhkeväärtusega piirkonnad

Tagada lähipuhkealade (metsad, suplemiskohad) säilimine, kättesaadavus ja korrastatus.

Rapla, Märjamaa ja Kohila rohelise vööndi metsad võiksid olla kaitsemetsade kategoorias, kui ei ole kohaldatud teistlaadne kaitse.

Kõrge boniteediga põllumaa

Kõrge boniteediga (48 ja enam punkti) maad tuleks hoida põllumajanduse kasutuses. Neid ei tuleks täis ehitada ega metsastada.

RAPLAMAA MAAKONNAPLANEERING

Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused

3.1.3. Soovitused

Kaitsealad

Kaitse-eeskirjade jätkuv väljatöötamine, eesmärgiga katta kõik olulised kaitsealad.

Maastikukaitsealade ja loodusparkide (v.a. sihtkaitsevööndid) parem sidumine ökoturismi võimalustega.

Metsakaitsealade võrgustik

Suurendada põlismetsade pindala ja luua uusi kaitsealasid.

Suurendada rangelt kaitstavate metsade pindala vähemalt 4%-ni metsade territooriumist. Säilitada kaitsemetsade osakaal 15% juures metsade territooriumist.

Töötada välja ja rakendada ellu soovitavad majandamisvõtted kaitsealade puhvertsoonides.

Kaitstavad üksikobjektid

Ühtse kaitse-eeskirja kehtestamine kaitstavatele looduse üksikobjektidele.

Üksikobjektide ärakasutamine loodussõbraliku turismi atraktsioonina.

Haarata objekte kooliõpilaste õppekäikude ja loodusradadega.

Ramsari alad

Väärtuslike märgalade säilimine terviksisüsteemidena (vesi, kalad, linnud jne.).

Avaste looduskaitseala laiendamine ja selle Ramsari alade nimistusse lülitamise taotlemine.

Metsa vääriselupaigad

Jätkata riigi ja omanike vahelisi lepingulisi suhteid, kaugema eesmärgiga katta kõik vääriselupaigad kaitselepingutega.

Poollooduslikud kooslused

Jätkata poollooduslike koosluste mõõdukat majandamist. Taastada poollooduslikud kooslused eeskätt seal, kus on säilinud veel iseloomulik väljanägemine.

Väärtustada pärandkultuurmaastikke kui Eesti traditsioonilise maastikupildi väga olulist osa (19.sajandi lõpul oli ca 1/3 Eestist looduslike rohumaade all!). Kasutada hooldatud pärandkultuurmaastike ainulaadsusest tulenevat potentsiaali paremini ära (öko)turismiobjektina.

Natura 2000 alad

Tulevikus korraldatakse Natura 2000 alade kaitse vastavalt EL nõuetele. See tähendab kaitsealade moodustamist, kaitsetingimuste määramist, lepingute sõlmimist maaomanikega. Natura 2000 võrgustikku kuuluvate maade omanikel avaneb võimalus kõrgemate ja garanteeritud toetuste saamiseks nende alade säilitamisel (niitmine, karjatamine, võsa raiumine vm.).

Võrgustiku aladele tuleks koostada kaitsekorralduskavad, milles fikseeritakse lubatud ja vajalikud tegevused. Omanikega sõlmida kaitsekorralduslepingud.

RAPLAMAA MAAKONNAPLANEERING

Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused

Kavade ja projektide puhul, mis omavad suurt mõju Natura 2000 võrgustikku kuuluvaile aladele tuleb läbi viia keskkonnamõjude hindamine.

Asulate veehaarded

Kui asulate veehaarete sanitaarkaitsealasse jääb keskkonnaohtlikke objekte, tuleks kaaluda nende sulgemist, üleviimist keskkonnasõbralikumale tehnoloogiale või kasutada teisi võtteid potentsiaalse reostusohu vähendamiseks.

Asulate rohelised vööndid ja kõrge puhkeväärtusega piirkonnad

Edaspidi tuleks suuremate asulate lähipuhkealad fikseerida sellistena ka omavalitsuste planeeringutes ning koostada neile konkreetsed hoolduskavad. Omavalitsuste ühinemise protsess Kohilas, Märjamaal ja Raplas loob selleks senisest paremad tingimused.

Riigimetsad võiks suuremate asulate läheduses säilitada metsamaana.

Kõrge boniteediga põllumaa

Ka edaspidi säilitada maksimaalselt põllumajanduse tarbeks.

Piirkondlikke eripärasid (madalam viljakus kogu vallas, vajadus tasakaalustatud arengu järele) arvesse võttes võib omavalitsus oma arengukavas seda piiri ($48 \leq$ boniteedipunkti) nihutada allapoole.

RAPLAMA A MAAKONNAPLANEERING

Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused

3.2. Roheline võrgustik

3.2.1. Kirjeldus

Roheline võrgustik genereeriti olemasoleva loodusliku ala põhjal. Kuna üle poole Rapla maakonna territooriumist võtab enda alla metsamaa, siis uusi rohelisi alasid ei planeeritud. Puudub vajadus ulatusliku metsauuenduse järele, vajalik on säilitada ja taastada juba olemasolevat võrku ning tagada selle toimimine elustiku ja loodusliku mitmekesisuse säilitamise eesmärgil. Unustada ei tuleks ka rohelise võrgustiku rekreatiivset rolli (puhkus, seenil-marjul käimine, jahipidamine jms.).

Suuremad rohelise võrgustiku massiivid paiknevad maakonna, aga ka omavalitsuste piirialadel, kus asustus on hõredam. Traditsioonilistes inimtegevuse piirkondades on massiivid väiksemad ja paiknevad hõredamalt. Suurima rohelise vööndi moodustavad Kõrvemaa ja Kõnnumaa metsad ja märgalad.

Suuremad massiivid haaravad endasse kõik senised looduskaitsealad maakonnas, samuti loodavad metsakaitsealad, Natura 2000 alad, potentsiaalse Ramsari ala ja Rapla linna rohelise vööndi alad. Osaliselt jäävad rohelisest võrgustikust välja loodavad Mahtra maastikukaitseala ja Raplammaa loometsade looduspark, kuna need haaravad ka kultuurmaastikke.

Rohelise võrgustiku tugialade ja koridoride piirid täpsustatakse valdade üldplaneeringutes.

3.2.2. Kasutustingimused

Roheline võrgustik hõlmab suuremas osas olemasolevaid ja loodavaid kaitsealasid, Ramsari alasid, Natura 2000 alasid, väärtuslikke pärandkooslusi ja märgalasid, asulate lähipuhkealasid ning osaliselt ka metsa vääriselupaikasid.

Kaitse- ja kasutustingimused senistel ja loodavatel looduskaitsealadel (sh. metsakaitsealadel) ja maastikukaitsealadel on määratud nende kaitse-eeskirjade ja Kaitstavate loodusobjektide seadusega. Peatükis 3.1.2. on kirjeldatud ka teiste eelnimetatud alade kaitsetingimused ja tegutsemise reeglid nendel.

Maakonna ja kohalike tasandi rohelise võrgustiku struktuurielementide piirid tuleb täpsustada valdade üldplaneeringutega.

Rohelise võrgustiku alal kavandatavate planeeringute, kavade jm. puhul tuleb arvestada nõudega, et roheline võrk jääks toimima, et tugialade suurust oluliselt ei vähendata ega lõigata läbi rohelisi koridore.

3.2.3. Soovitused

Haruldaste taimekoosluste ja vääriselupaikade säilitamine kaitsealadel ja väljaspool neid rohelise võrgustiku aladel. Uute kaitsealade loomine – Mahtra maastikukaitseala, Raplammaa loometsade looduspark, Vasalemma jõe lätete maastikukaitseala.

Natura 2000 lõppvalik, alade kaitse-eeskirjade väljatöötamine ja ellurakendamine. Toetuste süsteemi käivitamine Natura 2000 alade hoidmisel.

RAPLAMA MAAKONNAPLANEERING

Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused

Võrgustiku toimimiseks ei tohi looduslike alade osatähtsus tugialades langeda alla 90%.

Vajalik on säilitada tugialade terviklikkus ja nendevaheline sidusus. Suurtele tugialadele ja läbi koridoride ei tohiks reeglina rajada suuri infrastruktuuri objekte, välja arvatud juhtudel, kui see on möödapääsmatu. Sellisel puhul tuleb nende asukohta hoolikalt valida, läbi viia keskkonnamõjude hindamine ning välja töötada abinõud võimalike negatiivsete mõjude korvamiseks.

Suurtel tugialadel paiknevate kaitsealade kasutustingimused ja piirangud on kirjeldatud nende kaitse-eeskirjades ja kaitsekorralduskavades.

Tugialade ja koridoride paigutuse tihedus maakonnas on üldiselt hea, kuid silmas tuleb pidada vajadust säilitada inimestele lähipuhkuse eesmärgil nn. roheline vööndi elemendid Rapla, Kohila ja Märjamaa ümber. Soovitav on säilitada võimalusel ka teisi väiksemaid metsasalusid – need ilmestavad maastikku ning on ka nn. hüppelaudadeks mitmete liikide levikul.

Siduda roheline võrgustik linnade (linnaliste asulate) kõrghaljastuse, linnalähiste looduslike alade ja looduslike koridoridega (näiteks – jõed). Siduva elemendina on siin eriti tähtis linna nn. roheline lähivöönd (20-30 kõnniminuti kauguseni), mida tuleb säilitada.

Poollooduslike koosluste säilitamine ja hooldamine.

Tugialadel ja koridorides väljaspool kaitstavaid alasid võib arendada tavapäraselt, kuid roheline võrgustiku säilimise tagavat majandustegevust. Metsakategooria on üldjuhul tulundusmets.

Oluline on tugialade säilitamise kõrval säilitada ka nendega piirnevad alade (puhvervööndid) senine maakasutus ja säilimine looduslikus või poollooduslikus olekus. Puhvervööndi vähendamine kahandab ka tuumala suurust ja elujõulisust.

Arendustegevused, mis muudavad maa sihtotstarvet või kavandavad joonehitisi, tuleb kooskõlastada maavalitsuse ja keskkonnateenistusega ning nende keskkonnamõju hindamisel tuleb tähelepanu pöörata rohevõrgustiku funktsioneerimisele.

Koridori lõikavatele teedele migratsioonikoridoride planeerimine, sildade ehitamisel rändeks sobivate läbipääsude kavandamine (jätta veeala kõrvale piisav maismaariba).

Veekogude vee omadusi halvendavate tegevuste vältimine, veekogude ja nende kallaste looduslikkuse säilitamine, rikutud veekogude looduslikkuse taastamine, allikate veerežiimi säilitamine.

Kasutusest välja langenud karjäärade rekultiveerimine.

Ökoturismi soosimine rohelises võrgustikus ja looduse õpperadade süsteemi kavandamine.

RAPLAMAA MAAKONNAPLANEERING

Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused

3.3. Väärtuslikud maastikud

3.3.1. Kirjeldus

Käesoleval juhul käsitletakse eelkõige traditsioonilist kultuurmaastikku, kuhu on koondunud suur hulk erinevaid väärtusi. Kokku toodi välja 38 sellist ala.

Kuigi väärtuslike maastike võrgu määratlemisel keskenduti eeskätt kultuurmaastikele, langeb ta siiski osaliselt kokku ka maakonna rohelise võrgustikuga. See näitab, et Raplammaa elanikud väärtustavad kõrgelt loodust ja hästi säilinud looduslikke alasid. Mõlema võrgustiku koosseisu kuulub ka poollooduslikke alasid.

Raplamaal on suur hulk mälestisi, mida tuli arvesse võtta väärtuslike maastike käsitlemisel: 343 arheoloogia- (sh. Kohila vallas – 90), 245 arhitektuuri-, 322 kunsti- ja 35 olulist ajaloomälestist.

Rapla maakonnas on 5 maakondliku / võimaliku riikliku tähtsusega väärtuslikku maastikku, 11 maakondliku tähtsusega maastiku ja 22 kohaliku tähtsusega maastikku.

Raplamaa väärtuslikud maastikud on:

1. Pahkla (K)	20. Koogiste-Kõrbja (K)
2. Keila jõgi (M/PR)	21. Eidapere (K)
3. Hageri (M)	22. Järvakandi (M)
4. Ohulepa-Kelba (K)	23. Purku-Põlma (K)
5. Alu mõis (M)	24. Raikküla (M)
6. Lipstu nõmm (M/PR)	25. Lipa (K)
7. Kuusiku (M)	26. Jalase (M/PR)
8. Juuru-Mahtra (M/PR)	27. Põlli-Varbola (M/PR)
9. Hõreda mõis (M)	28. Russalu-Lümandu (K)
10. Kuimetsa karstiala (M)	29. Vaimõisa (K)
11. Vahastu (K)	30. Märjamaa (M/PR)
12. Kärü-Kullimaa (K)	31. Paeküla (K)
13. Kädva-Paluküla (K)	32. Konuveri (K)
14. Inglise (K)	33. Velise-Valgu-Nurtu (K)
15. Kumma-Kaerepere (M)	34. Maidla (K)
16. Keava (K)	35. Sipa (K)
17. Kehtna-Kalbu (K)	36. Vana-Vigala (M/PR)
18. Vastja (K)	37. Avaste (K)
19. Lelle (K)	38. Kivi-Vigala (M)

Lisaks eelnevale määratleti 38 nn. reservala, mis on eelmistest väiksemad, kuid siiski huvipakkuvad.

Samuti toodi välja 11 ilusat teelõiku, mis paistavad silma oma traditsioonilise ilme või kaunite vaadete poolest:

1. Seli-Angerja tee	5. Virtsu raudtee
2. Oela-Sikeldi tee	6. Hõreda-Rapla tee
3. Russalu-Lümandu-Vaimõisa tee	7. Inglise-Keava tee
4. Jalase-Riidaku tee	8. Kärü-Lungu-Kädva-Paluküla tee

RAPLAMAA MAAKONNAPLANEERING

Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused

9. Kärü-Kullimaa tee
10. Lelle-Eidapere tee

11. Paeküla tee

3.3.2. Kasutustingimused

Väärtuslike maastike piirid tuleb täpsustada valdade üldplaneeringutega.

Kõigile väärtuslikele maastikele tuleb enne 2005.aasta lõppu koostada maastikuhoolduskava, milles oleksid fikseeritud soovitud maastiku säilitamiseks ja hooldamiseks konkreetsete meetmete tasandil. Maastikuhoolduskava puudumisel tuleb hooldussoovitused fikseerida valla üldplaneeringus.

Ehituskeeluvöönd veekogude kallastel väärtuslikel maastikel tuleb määrata valdade üldplaneeringutega. Reeglina peaks olema see 100 meetrit hajaasustuses ja 50 meetrit detailplaneeringu kohustusega aladel.

Ehituskeeluvööndisse ei tohiks rajada uusi tootmishooneid, välja arvatud väärtuslike maastike säilitamise või veekasutusega seotud ehitised ja vanade taluhoonete taastamine. Elamuehitus vööndi piires peab järgima kujunenud ajaloolist asustust ja traditsioone.

Omavalitsustel tuleb üldplaneeringutega täpsustada väärtuslike maastike piiresse jäävad detailplaneeringu kohustusega alade ulatus ja piirid. See ei puuduta detailplaneeringu kohustusega alasid, mille piirid ja tsoneering on juba kehtivate üldplaneeringutega täpsustatud.

Asulad või asulate osad, millele väärtuslike maastike säilitamiseks on vajalik kehtestada detailplaneeringu kohustus uue hoonestusala rajamisel: Sipa küla keskus, Vana-Vigala küla keskus, Kivi-Vigala küla keskus, Märjamaa alev, Orgita küla keskus, Haimre küla keskus, Kasti küla keskus, Valgu küla keskus, Hageri küla keskus, Aespa-Vilivere suvilapiirkond, Kohila alev, Lohu küla keskus, Alu alevik, Kuusiku alevik, Valtu küla keskus, Kaerepere alevik, Keava alevik, Kehtna alevik, Inglise küla keskus, Lelle alevik, Eidapere alevik, Kumma küla keskus, Kalbu küla keskus, Raikküla küla keskus, Purku küla keskus, Tamme küla keskus, Järvakandi alev, Juuru alevik, Kuimetsa küla keskus, Kärü alevik.

Maa sihtotstarbe muutmisel säilitada senine üldine maastikumuster.

Hoonete ehitamisel ja ümberehitamisel säilitada või sobitada antud maastikule iseloomulikke hooned ja elemente. Uute ehitusalade ja joonehitiste rajamisel säilitada olemasolevad väärtused ja sobitada uued elemendid olemasolevatega.

Tuulegeneraatoreid ja mobiilsidemaste väärtuslikele maastikele reeglina rajada ei tohi.

Säilitada tuleb ilusad vaated. Reserveerida vaatekohtade maad puhkekohtadeks ja avaliku kasutusega aladeks. Koostada nende ümbruse hoolduskavad, et tagada vaadete avamine ja säilitamine.

RAPLAMAA MAAKONNAPLANEERING

Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused

3.3.3. Soovitused

Üldised soovitused

Linna- või asulamaastikus:

- Ajaloolise asulapildi säilitamine valitud osades
- Vanade hoonete konserveerimine / restaureerimine
- Väärtuslike elementide tähistamine ja parem eksponeerimine
- Jalgsi- või jalgrattamarsruutide kavandamine

Põllumajandusmaastik / küla:

- Ajaloolise külapildi ja traditsioonilise külamustri säilitamine
- Traditsioonilise hoonestuse säilitamine või taastamine
- Pärandkultuuri elementide säilitamine või taastamine
- Põllumajandusliku tegevuse soodustamine
- Metsatukkade ja puudesalude säilitamine maastikus
- Teede õgvendamise vältimine
- Vaadete avamine ja säilitamine
- Maastiku ja tema väärtuste parem eksponeerimine
- Jalgsi- või jalgrattamarsruutide kavandamine

Loodusmaastik:

- Ala loodusliku ilme säilitamine
- Maastiku hooldatuse tagamine
- Niitude vm. traditsiooniliste elementide taastamine
- Teede õgvendamise vältimine
- Vaadete avamine ja säilitamine
- Potentsiaalsed vaatetornide asukohad kasutusele võtta
- Loodusobjektide kättesaadavaks tegemine
- Väärtuste parem tähistamine ja eksponeerimine
- Jalgsi- või jalgrattamarsruutide kavandamine

Veekogud ja nende rannad / kaldad:

- Kallaste (sh. kallasrajad) hooldamine
- Niitude vm. traditsiooniliste elementide taastamine
- Vaadete avamine ja säilitamine
- Veekogu enda ja vaadete kättesaadavaks tegemine
- Veekogu parem eksponeerimine
- Jalgsi- või jalgrattamarsruutide kavandamine

Ajaloo kontsentraat:

- Objektide hooldamine ja avamine inimestele
- Kättesaadavaks tegemine
- Peatus- ja puhkekohtade reserveerimine
- Parem tähistamine ja eksponeerimine
- Jalgsi- või jalgrattamarsruutide kavandamine

RAPLAMAA MAAKONNAPLANEERING

Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused

Mõisakeskus või –park; arhitektuurimälestised:

- Hooldatuse tagamine
- Vajadusel hoonete konserveerimine / restaureerimine
- Mitte rajada vahetusse lähedusse uusehitisi
- Vaadete avamine ja säilitamine
- Parem tähistamine ja eksponeerimine
- Jalgsi- või jalgrattamarsruutide kavandamine

Ajaloolise ja/või kultuuriloolise tähtsusega paik:

- Parem tähistamine ja eksponeerimine
- Kättesaadavaks tegemine
- Peatus- ja puhkekohtade reserveerimine
- Isikute / sündmuste parem jäädvustamine ja tutvustamine
- Jalgsi- või jalgrattamarsruutide kavandamine

Ilusad teelõigud:

- Teede õgvendamise vältimine
- Vaadete avamine ja säilitamine
- Peatus- ja puhkekohtade reserveerimine
- Jalgsi- või jalgrattamarsruutide kavandamine
- Viidamajanduse korrastamine

Reservalade kohta kehtivad üldjuhul samad soovitusel.

Soovitusel spetsiifilistele maastikele

Maakondliku / potentsiaalse riikliku tähtsusega alad

Keila jõgi – Keila jõe suunatud vaadete avamine ja säilitamine. Mõisaansamblite hoonete seisundi parandamine ja nende ümbruse heakorrastamine. Lohu Jaanlinna parem eksponeerimine turistidele.

Lipstu nõmm ja küla – lisasoovitusi ei ole.

Jalase – Ajaloolise külapildi säilitamine. Ettevaatlik uusehitiste rajamine.

Põlli-Varbola – Taastada tuleks veel nähtavad, kuid osaliselt hooletusse jäänud puisniidud.

Märjamaa – Märjamaa kiriku ümbruse korrastamine. Kiriku lähiümbrusse uusehitiste rajamist mitte lubada – nii, et oleks tagatud kiriku silueti hea vaadeldavus. Õigeusu kiriku konserveerimine ning eksponeerimine. Järtadel niitmise toetamine ning järtade eksponeerimine laiemale rahvale.

Vana-Vigala – Vana-Vigala mõisa ümbruse ja Hirvepargi hoolduse jätkamine.

Maakondliku tähtsusega alad

Hageri – Mitte lubada kiriku ümbrusesse uusehitisi, et oleks tagatud kiriku silueti hea vaadeldavus.

Alu mõis – Mõisa, pargi ja selle ümbruse säilitamine ja hooldamine.

RAPLAMAA MAAKONNAPLANEERING

Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused

Kuusiku – Põllumajandustegevuse soodustamine, Kuusiku pargi hooldamine.

Hõreda mõis – Hõreda mõisahoone konserveerimine / restaureerimine ning pargi korrastamine.

Juuru-Mahtra – Endise Mahtra mõisa ümbruses põllumajandusliku tegevuse soodustamine. Mitte rajada kihelkonnakiriku lähedusse uusehitisi. Õigeusu kiriku konserveerimine ning eksponeerimine.

Kuimetsa – Kuimetsa karstiala ja kloostrivaremete ning säilinud lubjapõletusahjude korrastamine ja parem eksponeerimine.

Kumma-Kaerepere – Uusehituste rajamine Kumma külla ebasoovitav. Kaerepere alevik kui üks paremini planeeritud ning säilinud endine kolhoosiasula keskus alles hoida.

Järvakandi – Järvakandi klaasitööstuse parem eksponeerimine.

Raikküla – Raikküla mõisahoonele kasutuse leidmine. Paka mäe hooldamine ning turistidele kättesaadavaks tegemine.

Kivi-Vigala – Kihelkonnakeskusesse uusehitiste rajamine ebasoovitav. Mõningates kohtades vaadete avamine jõe.

Kohaliku tähtsusega alad

Pahkla – Pahkla mõisa peahoone konserveerida ning park heakorrastada. Angerja vasallilinnus konserveerida ning teha kättesaadavaks turistidele. Samuti tuleks tagada juurdepääs Kivide kuninga ning teiste kaitsealuste kivide juurde servituutide kandmisega kinnistusraamatusse.

Ohulepa-Kelba – Põllumajandusliku tegevuse soodustamine. Lagunenud majade likvideerimine. Kreutzwaldi noorpõlvekodu parem jäädvustamine.

Vahastu – Põllumajandustegevuse soodustamine Vahastu ümbruses. Hajaasustuse soodustamine ning lagunened talude korrastamine.

Käru-Kullimaa – Käru pargi ja mõisahoone hooldus. Kärust lõuna poole piki jõge kulgeval alal on asustus hõre, seetõttu võib ala metsastada või soodustada seal põllumajandust.

Kädva-Paluküla – Säilitada põllumajandust ning hajaasustust. Hiemäe ja Loosalu raba baasil saaks kujundada korraliku loodusharidusliku piirkonna. Hiemägi või Reevimägi on potentsiaalsed vaatetornide asukohad, kust avaneksid vaated ümbruskonna rabadele.

Ingliste – Mõisa peahoone täies ulatuses kasutusse võtta. Vesiveski taastada. Vaadete avamine Keila jõe orule. Stahlide perekonnakalmistu korrastamine.

Keava – Keava linnamäe eksponeerimine. Mitmed potentsiaalsed kohad vaatetornile. Sportimisvõimalused, mida tuleks arendada vastavalt looduskaitseliste põhimõtetele.

Kehtna-Kalbu – Kehtna mõisaümbruse (pargi ja hoonete) säilitamine. Laiemalt piirkonnas põllumajanduse soodustamine.

RAPLAMAA MAAKONNAPLANEERING

Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused

Vastja – Säilitada põllumajandust.

Lelle – Soodustada Lellest lõunasse mineval asustusteljel põllumajandust. Lelle mõisaümbruse jätkuv korrastamine. Kastna Hiemäe ja pärna eksponeerimine.

Koogiste-Kõrbja – Ajaloolise külamaastiku säilitamine põllumajanduslike toetuste abil.

Eidapere – Põllumajanduse jätkamine ja edaspidine toetamine, kohaliku klaasivabriku ajaloo tutvustamine ning säilinud hoonete ja miljöo eksponeerimine, selle sidumine Järvakandi klaasivabriku ajaloo tutvustamisega.

Purku-Põlma – Põlma tuuliku atraktiivsemaks muutmine. Järvakandi mõisahoone mõnede säilinud osade (mõisnike matmispaik ning jääkelder) parem eksponeerimine. Samuti võiks konserveerida ning eksponeerida mõnda lubjaahjudest.

Lipa – Jätkata U. Masingu pärandi tutvustamist läbi tema kodukoha.

Russalu-Lümandu – Säilitada põllumajanduslikku tootmist. Taastada võiks Kasari jõe äärsed luhaniidud.

Vaimõisa – Põllumajandustegevuse soodustamine, mõisa korrastamine.

Paeküla – Taastada võiks Kasari jõe äärsed luhaniidud.

Konuvere – Taastada võiks luhaniidud, Konuvere linnamäe korrastamine.

Velise-Valgu-Nurtu – Vanakubjal on hea ujumiskoht ja vaade ümbritsevale, mis vajaksid hooldust ja säilitamist. Velise õigeusu kiriku ja kalmistu ümbruse korrastamist tuleks jätkata. Vaadete avamine jõe.

Maidla – Mõisa peahoone tuleb konserveerida. Toetada põllumajandust/maastikuhooldust.

Sipa – Sipa pärna eksponeerimine. Luhaniitude jätkuv hooldamine. Tootmishoonete korrastamine.

Avaste – Avatud alade säilitamine Avaste mäel (st põllumajanduse soodustamine). Avaste mäe peal paikneva ja alale ebasobiliku tööstushoone likvideerimine. Avaste mäe laiem eksponeerimine. Soovitav vaateplatvorm.

Täpsemad hooldussoovitused ja piirangud tuleks paika panna üldplaneeringute tegemise käigus ja/või hoolduslepingute sõlmimisel, eelnevalt maakasutajatega läbi rääkides.

RAPLAMA A MAAKONNAPLANEERING

Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused

3.4. Konfliktikohad

3.4.1. Kirjeldus

Olemasolevaid ja potentsiaalseid konfliktikohti rohelise võrgustike ja seda välistavate elementide on suhteliselt vähe.

Ka suurimad Raplamaa asulad on suhteliselt väikesed (Rapla – ca 6000 el., Märjamaa ja Kohila – ca 3500 el. jne.). Kuigi mõned koridorid paiknevad nimetatud linnalistele asulatele küllaltki lähedal, on konfliktivõimalus siiski väike. Ka omavalitsuste üldplaneeringutes on uued elamu- ja tootmisalad kavandatud suundadel, mis konflikte ei suurenda. Rohelise võrgustiku tugialad paiknevad küll Järvakandi alevi piiride vahetus naabruses, kuid sisuliselt ei ole siingi teravat konflikti, kuna alevi territooriumil on veel väga palju vabu maid, millele ehitust tulevikus on võimalik laiendada. Enamiku teistegi suuremate asulate lähiümborus on traditsiooniliselt olnud inimtegevuse piirkonnaks, mistõttu siin suured rohelised massiivid puuduvad.

Rapla maakonna suuremad teetrassid on kindlasti takistuseks loomade migreerumisel – loomade hukkumine meie teedel on reaalsus. Enamjuhul ei kajastu see ametlikus liiklusõnnetuste statistikas (Raplamaal vaid üks kokkupõrge loomaga viimase 7 aasta jooksul!), sest õnnetustest ei teatata, kui auto suuremaid vigastusi ei saa. Rapla maakonnas ei ole praegu ühtegi teed, millel oleks enam kui üks sõidurada ühes suunas. Tulevikus näeme siiski, et siin võib tulla muutusi – kõige tõenäolisemalt Tallinn-Pärnu-Ikla maantee (Via Baltica) ja Tallinn-Rapla-Türi maantee (eeskätt Tallinn-Rapla lõik) puhul.

Raudteedel on liiklus praegu suhteliselt hõre ja liiklus aeglane. Võimalik rajatav euroopalik kiirraudtee (Rail Baltica) on aga senistest erinev nii rongide kiiruste, tee kaitsevööndi laiuse kui ka ohutusnõuete poolest. Rail Baltica trass ei ole siiani kindlaks määratud ja Rapla Maavalitsuseni ei ole jõudnud ka teavet, et sellega konkreetset tegeldaks. Seetõttu ei ole võimalik ka käesolevas teemaplaneeringus nimetatud trassi maha märkida ega sellest tulenevaid ohte ja piiranguid hinnata.

Mõnevõrra ootamatu on konfliktisituatsioon rohelise võrgustiku ja olemasolevate või avamisotsusega karjääride vahel. Kuigi mitmed vanadest väikestest karjääridest on juba suletud ja osad ka rekultiveeritud, on siiski mitmeid ka avatud või avamisel.

Kruusa- ja liivakarjäärid on suhteliselt väikesed. Enamik neist ei ole ka rohelise võrgustiku aladel. Turbakarjääride pindala on suurem ja mitmed juba kavandatud või ka juba avatud karjääridest asuvad rohelise võrgustiku elementide sees. Seda, et loodusväärtuste kaitse ja majandusliku arengu vajadused ei käi alati käsikäes, näitab kasvõi Kuistlema turbavälja näide (Loodna valla põhjapiiril). Ulatuslikule alale, mis kuulub rohelise võrgustiku tugialasse ja on Natura 2000 eelvalikualas, on juba väljastatud luba kaevandamiseks. Nimetatud alale oli kavandatud ka uus maastikukaitseala.

Raplamaal on kavas sulgeda kõik väikesed prügilad. Sellega on viimastel aastatel ka tegeletud. Tulevikus on kavas rajada Rapla lähiste (praeguse Mäepere prügila territooriumile) kaasaegne omavalitsuste ühine jäätmejaam. Jaama konfliktioht rohelise võrgustikuga – võrreldes prügilaga – on väike, sest pikaajalist prügi ladustamist siin kavas ei ole.

RAPLAMA A MAAKONNAPLANEERING

Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused

3.4.2. Kasutustingimused

Raplamaa asulate väiksuse tõttu ei kujuta nende laienemine suurt ohtu rohelisele võrgustikule – piisab, kui jälgida üldisi soovitusi uute elamu- ja tootmispiirkondade valikul.

Ehitusalade valik peab lähtuma rohelisest võrgustikust ega tohi ohtu seada võrgustiku tugialade / koridoride terviklikkust või nende toimimist. Kohalike omavalitsuste üldplaneeringutes jälgida nimetatud tingimusi.

Suurte infrastruktuurielementide rajamisel arvestada rohelise võrgustikuga ning vältida tugialade terviklikkuse lõhkumist ja koridoride läbilõikamist. Kus see on vältimatu, kujundada välja meetmed kahjuliku mõju vähendamiseks või kompenseerimiseks.

Vältida kaevandamislubade väljastamist rohelise võrgustiku aladel.

Prügilate rajamine rohelise võrgustiku aladel ja väärtuslikel maastikel on keelatud.

Väärtuslike maastike puhul – tagada elamute ehitamisel, infrastruktuuri elementide rajamisel jm. maastiku traditsioonilise ilme ja struktuuri säilimine.

3.4.3. Soovitused

Raplamaa rohelise võrgustiku ja väärtuslike maastike säilimiseks on soovitavad asustuse laienemise suunad linnalistele asulatele:

- Rapla – Tallinna ja Alu suund;
- Märjamaa – Orgita ja idasuund;
- Kohila – Hageri ja idasuund;
- Järvakandi – olemasolevates piirides.

Esitatud suunad on soovituslikud ja neid on võimalik ellu viia alles läbi üld- ja detailplaneeringute.

Eeskätt on soovitavad arengud hoonestuse tihendamise olemasolevate asulate piirides ning teede-äärsete lähialade kasutuselevõtt – eeldusel, et säilivad elanike lähipuhkealad.

Eriti tiheda liiklusega suurte maanteedepuhul (üle 3000 sõiduki ööpäevas), nagu Tallinn-Rapla-Türi maantee Tallinna ja Rapla vaheline lõik ning Tallinn-Pärnu-Ikla maantee kogu ulatuses, tuleks kaaluda kasvava liiklustiheduse tingimustes metsloomadele läbipääsude rajamist tee pinnast erineval tasandil. Sildade ehitamisel kavandada rändeks sobivad läbipääsud (jätta silla alla ka maismaariba).

Kasutusest välja langenud karjäärid tuleks rekultiveerida.

„Roheline materjal“ on aluseks huvipooltega läbirääkimistel ja ka üldsuse informeerimisel probleemide olemusest ja lahendusvõimalustest.

RAPLAMAA MAAKONNAPLANEERING

Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused

4. Planeeringu elluviimine

Käesoleva teemaplaneeringu elluviimine toimub mitmete täpsemate arengukavade ja planeeringute teostumise kaudu. Kui puuduvad täpsemad planeeringud, siis tuleb arvestada maakonnaplaneeringus kehtestatud tingimustega.

Arengukavad ja planeeringud, mille kaudu maakonnas asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused realiseeritakse on:

- Omavalitsuste üldplaneeringud
- Detailplaneeringud
- Omavalitsuste arengukavad
- Valgalade majanduskavad
- Maastikuhoolduskavad
- Metsamajanduskavad
- Maakorralduskavad
- Kaitstavate alade kaitsekorralduskavad ja kaitse-eeskirjad

Planeeringu seisukohtadega tuleb arvestada (lisaks eelnimetatud planeeringutele ja arengukavadele) ka järgmiste objektide kavandamisel ja ehitamisel:

- uued elektrikõrgepingeliinid
- uued mobiilside mastid
- tuulegeneraatorid
- uued maanteed (ka olemasolevate laiendamine)
- uued sillad (ka olemasolevate rekonstrueerimine)
- uued elamu- ja tootmispiirkonnad

Muud meetmed planeeringu elluviimiseks:

- Maahooldustoetused
- Põllumajanduse keskkonnaprogrammi toetused
- SAPARD'i VI, VII ja VIII alameede (samad meetmed ka Maaelu arengu kavas)
- Vääriselupaikade kaitselepingud
- Toetused turismi arendamiseks
- Mitmesugused rahvusvahelised ja siseriiklikud projektid
- Hea ehitustava ja hea põllumajandustava
- Toetavaiks meetmeiks on koolitus ja selgitustöö

RAPLAMAA MAAKONNAPLANEERING
Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused

5. Ettepanekud

5.1. Ettepanekud uute kaitstavate alade kohta

Looduskaitsealad:

1. Eesmine ja tagumine järta – maastikukaitseala loomine
2. Kesu maastikukaitseala – loomine
3. Kuistlema (Õmma, Lao) maastikukaitseala – loomine
4. Linnumängu looduskaitseala (metsakaitseala) – loomine
5. Mahtra maastikukaitseala – loomine
6. Paeküla looduskaitseala (metsakaitseala) – loomine
7. Pajaka looduskaitseala (metsakaitseala) – loomine
8. Paka mägi – kaitseala loomine
9. Rangu looduskaitseala (metsakaitseala) – loomine
10. Raplamaa loometsade looduspark – loomine
11. Tõrasoo looduskaitseala (metsakaitseala) – loomine
12. Vaimõisa looduskaitseala (metsakaitseala) – loomine
13. Vasalemma jõe lätete maastikukaitseala – loomine

Mitmete kaitsealade loomine toob kaasa muutusi kaitsealade ja kaitsealuste objektide nimistus (sh. ka eeltoodud nimistus). Suuremate kaitsealade (Mahtra MKA, Raplamaa loometsade looduspark jm.) territooriumile jäävad objektid ja endised kaitsealad kaitstakse juba uue üksuse sees sihtkaitsevöönditena vms. See fikseeritakse kaitse-eeskirjades.

14. Aandu karstiala ja Urge kuristik – ühendamine, laiendamine
15. Avaste looduskaitseala – laiendamine
16. Avaste mägi – laiendamine
17. Estonia mägi – laiendamine
18. Kõnnumaa maastikukaitseala – laiendamine
19. Linnuraba looduskaitseala – laiendamine
20. Pae karstiala – laiendamine
21. Palamulla karstiala – laiendamine
22. Tõrma paepaljand – laiendamine
23. Varbola pinnavormide kaitseala – laiendamine

Uusi üksikobjekte kaitse alla võtta ei ole kavas.

5.2. Ettepanekud rahvusmaastike määramiseks

Rapla Maavalitsus teeb ettepaneku seitsme Raplamaa väärtusliku maastiku nimetamiseks rahvusmaastikuks. Valiku kriteeriumideks on nimetatud maastike unikaalsus, tuntus ja erinevate väärtuste suur kontsentratsioon. Rahvusmaastikeks esitatakse:

1. Keila jõgi
2. Lipstu nõmm ja küla
3. Jalase
4. Põlli-Varbola
5. Märjamaa
6. Vana-Vigala

RAPLAMAA MAAKONNAPLANEERING

Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused

Keila jõgi

Ala hõlmab Keila jõe ümbruse Viliverest Rõa küalani.

Asustuspilt on paljuski orienteeritud Keila jõeale, eelkõige mõisad – Kohila, Tohisoo, Lohu (väljaspool käsitletavat ala – Seli, Purila, Hagudi ja Maidla ning Pirgu ja Härgla Keila lisajõe Atla kaldal).

Loosalu ja Keava rabast alguse saav Keila jõgi moodustab pärast Atla jõega ühinemist maalilise, suhteliselt sügava ja järsuveerulise oru. Soodsad tingimused põlluharimiseks on peamiseks põhjuseks, miks sinne ümbrus on muistsetest aegadest saadik tihedalt asustatud. Seega on mõistetav, miks iga kilomeetri või paari järel kerkis siia mõisahoone. Kohila vallas asub ligi kolmandik maakonna arheoloogiamälestistest.

Loone linnus e. Lohu Jaanilinn on üks tugevamaid kaitsehitisi Muinas-Harjumaal. 13.sajandil peeti linnuse pärast mitmeid veriseid võitlusi ja arvatavasti püsis linnus kasutamiskõlblikuna veel 14.sajandil. Linnus etendas ka Varbola Jaanlinna kõrval tähtsat osa 1343.aasta Jüriöö ülestõusu ajal, mil teda oletatavasti ka viimast korda kasutati.

Huvitava pärlit lisab Kohila oma tööstusliku ajaloo ning asustusega.

Isikuloolise poole pealt väärrib mainimist, et Rõa külast on pärit skulptor A.Starkopf.

Maastikul on kõrge kultuurilis-ajalooline väärtus (Kohila, mõisakompleksid, Loone linnus, Lohu asundusküla), kõrge esteetiline väärtus (Keila jõega seonduvad vaated (vähe säilinud), Kohila, mõisate hooned, Vilivere e. Mõrtsukamäed), keskmine looduslik väärtus (Keila jõe org, Kapa männik, jõeluhad), väga kõrge kohalik ja maakondlik identiteediväärtus ning kõrge puhke- ja turismipotentsiaal (mõisakompleksid, Loone linnus, Kohila, Vilivere e. Mõrtsukamäed).

Lipstu nõmm ja küla

Lipstu nõmm (ca 200 ha). Paasaluspõhi on kaetud väga õhukese (2-10 cm) mullakihiaga, kohati ka päris paljas. Sellel kasvab liigirohke, kuiva- ja lubjalembene taimestik.

Lipstu nõmme ja Sõbessoo raba piiril on Balti jääpaisjärve 1-1,5 meetri kõrgune Lehmlõuke astang koos oja, karstilõhede, urgete ja lahtimurdunud pangastega. Astangu põhjaosas asub rohkete languste ja suurte avalõhedega Lehmlõuke karstiaala. Lipstu nõmm on esimene unikaalsete loometsade uurimise ala Eestis.

Maastikul on kõrge kultuurilis-ajalooline väärtus (Theodor Lippmaa ja Gustav Vilbaste tööpaik), keskmine esteetiline väärtus (loometsad ja Lipstu küla), kõrge looduslik väärtus (unikaalsed loometsad), kõrge maakondlik identiteediväärtus ning keskmine puhke- ja ökoturismipotentsiaal (Lipstu nõmm).

Jalase

Vanade teedega külamaastik koos rehielamutega moodustab Jalase küla kaitseala. Piirkonnas on hästi säilinud 20-30-ndate aastate maastikumuster.

Jalase piirkond kuulub Märjamaa paelavade ning moreenitasandike, loometsade ja põldude maastiku hulka, kus paelavade vahel paiknevad arvukad sood. Jalase maastikukaitseala

RAPLAMAA MAAKONNAPLANEERING

Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused

taimestik on silmatorkavalt liigirikas – esindatud on üle 40% Eesti samblaliikidest, siin leidub üle kahekümne liigi kápalisi (orhideesid).

Jalase küla mainitakse Taani hindamisraamatus juba 1241.aastal kui piirkonna ühte suuremat küla. Jalase on põline põlluharijate ja karjakasvatavate küla, mille arengut on mõjutanud asukoht muinasaegse läänest itta kulgeva (Märjamaa-Rapla) tee ääres. Jalasel on avastatud rohkesti vanu kultusekive, kivilalmeid, muistseid metsapõlde ja hiiekoht.

Elujõulisuse küla säilitamiseks loodi 1990-ndate algupoolel – esimese sellisena Eestis – külakaitseala, mille eesmärgiks seati külamaastiku säilitamine, rahvuskultuuri ja looduskaitsealise rahvabariduse edendamine. Praegu on loomisjärjus maastikukaitseala.

Maastikul on kõrge kultuurilis-ajalooline väärtus (tüüpiline rehielamutega külamaastik, hästi hooldatud ja eksponeeritud), kõrge esteetiline väärtus (kaunis ja hooldatud külamaastik), väga kõrge kohalik ja maakondlik identiteediväärtus ning kõrge puhke- ja turismipotentsiaal (hästi hooldatud ja korraldatud ekspositsioon).

Põlli-Varbola

Esmateade Varbola linnuse kohta pärineb 1212.aastast. Linnuse ümbruses on palju vanu tammesid, mis sinna ka sobivad. Varbola on üks Muinas-Eesti suurimaid linnuseid. Seetõttu läinud ka teaduslukku, rahvaluulesse jm. Linnust ümbritseva kivivalli ümbermõõt ulatub ligi 600 meetrini ning valli väliskülg on praegugi kohati üle 10 m kõrge. Linnuses on taastatud väravakäik ja kaev. Meenutamaks muistseid aegu on juurde ehitatud piiramistorn ja kiviheitemasin, lisaks korraldatakse aeg-ajalt teemakohaseid üritusi. Tänu sellele on muutumas kohaks, mis järjest enam pälvib meedia tähelepanu ja omab kindlat kohta Eesti turismimaastikul. Lisaks muinasväärtustele pakub piirkond huvi ka loodusloolise poole pealt – vanad rannamoodustised (Varbola pinnavormide kaitseala). Jaanilinnast kirdes asub maantee ääres suur kivi, mille Kalevipoeg tahtnud Lindanisast Riia pihta lennutada.

Põlli ümbruses on säilinud puisniidud, mis koos eespool mainitud põliste tammedega lisavad Varbola maalinnusele ajaloolist hõngu. Piirkonnale on iseloomulikud ka loometsad, millest Russalu-Vaimõisa-Kõrvetaguse vahemikus paiknev nn. Suur Nõmm on üks maailma suurimaid.

Maastikul on kõrge kultuurilis-ajalooline väärtus (hästi säilinud ja väga hästi eksponeeritud maalinn), kõrge esteetiline väärtus (hästi eksponeeritud koht, kaunid vaated maalinnale ja maalinnalt, vaated káánuliselt teelt puisniitudele), kõrge looduslik väärtus (puisniidud, loometsad), väga kõrge kohalik ja maakondlik identiteediväärtus ning kõrge puhke- ja turismipotentsiaal (väga hästi hooldatud ja eksponeeritud kaunis maastik ja ajalugu).

Märjamaa

Märjamaa kui kihelkonnakeskus, mis ühendab endas kalmistuid, kooli, vabadussõja ausammast jne. Märjamaa keskaegne gooti stiilis kirik (pühendati algselt Neitsi Maarjale), mille põhjaseinas aknad puuduvad. Selline ehitusviis on põhjamaadest pärinev traditsioon, mille kohaselt põhjakaar polnud soositud (kirik ehitati 14.sajandi keskel). Alevis on samuti apostliku õigeusu kirik. 19.sajandi keskel hakkas kirikukülast kujunema alevik, seda tingis soodus asend Lääne-Eesti ühes suuremas teedesõlmes (vallamaja, postihoone, rahukohus, haigla 1849, apteek 1852, kool 1864 jt.). Omapärane oli tollase Märjamaa joogikohtade rohkus: alevikku jooksid kokku Haimre, Sõtke, Orgita, Kasti ja Märjamaa mõisa piirid ning igal neist oli seal oma kõrts.

RAPLAMAA MAAKONNAPLANEERING

Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused

1905.aastal langes tuleroaks enamus kihelkonna mõisaid ja kindral Bezobrazovi sõjakohus määras karistusi vallamajas. Kohtu all oli 135 meest. Mahalaskmist kujutab H. Möldermanni joonis „Kohtuotsuse täideviimine“ sarjast „Sõjaseadus Eestimaal“ ja sündmuspaika Veski tänaval tähistab 1966.aastal paigaldatud mälestustahvel. Üks 1941.aasta sõjasuve raskemaid lahinguid toimus samuti Märjamaa ümbruses. Langenud punaväelaste kaks ühishauda (endise raudteejaama lähedal ja kiriku juures teeristil) tähistavad mälestussambad.

Orgita mõis (1764), eellaseks Telliste mõis juba enne Liivi sõda. Endise mõisa ümber on säilinud park (5,2 ha). Orgital leiduva dolomiidi kasutamise kohta on teateid juba 13.-14.sajandist, mil seda kasutati Märjamaa kiriku ehitamisel.

Mõisamaa mõis eraldati Vaimõisast 1732.aastal.

Kasti vasallilinnuse kohta on teateid juba 1478.aastast, mõisa kohta 1488.aastast. Praegune mõisa peahoone pärineb 19.sajandist. Vana-Kasti mõisast eraldati 18. sajandil Uue-Kasti mõis. Kasti oli „Tasuja“ kolhoosi keskasula.

Haimre mõisa kohta on teateid 1420.aastast. Looduskaitse all on park koos puisteede ja lehisegrupiga.

Sõtke ja Naistevalla on põlised sumbkülad. Naistevallast on pärit eesti üks kuulsamaid naisjõustiklasi Anette Busch (1882-1969). Sõtke mõisa kohta esimesi teateid 1560.aastast.

Järtad kui huvitavad karstinähted. Eestimaa haridusloos omab tähtsat kohta Kuuda koolmeistrite seminar, mis töötas aastatel 1854-1887. Rangu nõmm, kus professor T. Lippmaa rajas loometsa uurimise statsionaari. Kitsarööpmelise raudtee tamm.

Tähelepanu väärib kohalike eestvõttel valmivad omakandi ajalugu ja loodust tutvustavad õpperajad, üks neist Märjamaa alevis, teine selle ümbruses.

Maastikul on kõrge kultuurilis-ajalooline väärtus (Märjamaa kihelkonnakeskusena koos kõige sinna juurde kuuluvaga; mõisad, külad ja avatud põllumajandusmaastik, suhteliselt hästi säilinud 20-30-ndate aastate maastikustruktuur), keskmine esteetiline väärtus (Märjamaa alevi parem hooldus, mõisate eksponeeritus ja hooldus ning üldine maastikuhooldus suurendaksid väärtust oluliselt), keskmine looduslik väärtus (loometsad ja järtad), väga suur kohalik ja suur maakondlik identiteediväärtus ning kõrge puhke- ja turismipotentsiaal (Märjamaa kihelkonnakeskusena, õpperajad, mõisad ja järtad).

Vana-Vigala

Avatud alad piki jõge ning ka asustus on suunatud ja koondunud jõe äärde.

Piirkonnale on iseloomulik omapärane mullastik (viirsavid), millega on seotud legendid uppunud lossist. Väärtuslikud on just mõisaga seotud maastikuobjektid. Vana-Vigala park on üks liigirohkemaid parke maakonnas (Kehtna järel teine) ning hetkel hästi hooldatud. Vana-Vigala mõisa on esimest korda nimetatud 1426.aastal. Mõisapark asub Vigala jõe põhjakaldal. Vaatamist vääriavad hiigelmõõtmega vene lehised. Pargis otse härrastemaja ees avarad muruväljakud, tahapoole jääb tihedama haljastusega tiikidekaskaad. 1987.aastal paigaldati pargi lõppu taastatud Vigala parunite kodukalmistu lähedusse lava. Põhjapiiril on kahe meetri kõrgune paekivist Näljamüür, mille ehitasid Vigala talumehed 187? aasta

RAPLAMAA MAAKONNAPLANEERING

Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused

ikaldussuve järel tänuks selle eest, et said mõisast leivavilja. Pargi vastas üle jõe asus muiste ohvrihiis.

Hirvepark (81 ha) asub jõe lõunakaldal mõisapargist allavoolu. Seda hakati rajama 1791.aastal. Lehisepuistu, mis rajati 1812.aastal on vanim võõrpuu metskultuur Eestis. Ka selles pargis on kõige võimsamad puud siberi lehised. 38 ha tarastati ja 1965.aastal toodi kohale hirved. 15 aasta pärast lasti nad taas vabadesse, sest puude-põõsaste kahjustused olid liiga suured. Pargi lääneosas tiigisaarel on kolmeteistkümnest ülestikku laotud veskikivist mälestussammas. Nii suudeti ohjeldada kummitav mõisaproua.

Endise mõisahoonde vestibüüli seina on müüritud kaks itaalia marmorist skulptuuri, mis on vanimad kunstiteosed Eestis (vanust hinnatakse 2500 aastale). Tõenäoliselt ehtisid need kunagi jõuka Pompeji kodaniku kodu. Eestisse tõi need kohalik mõisnik B.J.F.v.Uexküll. Tiduvere veskit jõe lõunakaldal ja selle vastas üle jõe asunud külakõrtsi on ürikutes mainitud 1696.aastal.

Tiduvere külas on käivitatud detailplaneering. Selle raames on asutatud Vigala taastuva energia keskus, mille moodustavad energiat tootev 5,3 km pikkune ja 36 ha suurune paisjärv seda ümbritsevate ökoelamutega, hollandi tüüpi tuuleveskid ning muud taastuva energia allikad. Projekt aitab elavdada maaturismi ja alternatiivset maaettevõtlust nii Vana-Vigalas kui ka laiemalt.

Maastikul on kõrge kultuurilis-ajalooline väärtus (mõis ja mõisapark, Hirvepark, legendid, metsavendade ajalugu ja Põrgupõhja retked, Vängla veskipais, Tiduvere veski, kultuurilugu), kõrge esteetiline väärtus (Hooldatud mõisapark ja Hirvepark, avatud vaated), keskmine looduslik väärtus (Vigala jõgi, liigirohked pargid), väga kõrge kohalik identiteediväärtus ning keskmine puhke- ja turismipotentsiaal (mõis ja pargid, tulevikus käivituv Vigala taastuva energia keskus, Põrgupõhja retked).

RAPLAMAA MAAKONNAPLANEERING
Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused

Lisad